

Uniwersytet Warszawski
Wydział Zarządzania

Marcin Rutkowski
Nr albumu: 206218

Wynik finansowy w ujęciu bilansowym i podatkowym

Praca magisterska
na kierunku Zarządzanie i Marketing
w zakresie Zarządzanie Gospodarcze

Praca wykonana pod kierunkiem
Profesora dr hab. Jana Turyny
Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski
Katedra Finansów i Rachunkowości

Warszawa, czerwiec 2006

Oświadczenie kierującego pracą

Oświadczam, że niniejsza praca została przygotowana pod moim kierunkiem i stwierdzam, że spełnia ona warunki do przedstawienia jej w postępowaniu o nadanie tytułu zawodowego.

Data

Podpis kierującego pracą

Oświadczenie autora (autorów) pracy

Świadom odpowiedzialności prawnej oświadczam, że niniejsza praca dyplomowa została napisana przez mnie samodzielnie i nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami.

Oświadczam również, że przedstawiona praca nie była wcześniej przedmiotem procedur związanych z uzyskaniem tytułu zawodowego w wyższej uczelni.

Oświadczam ponadto, że niniejsza wersja pracy jest identyczna z załączoną wersją elektroniczną.

Data

Podpis autora (autorów) pracy

Streszczenie

Niniejsza praca opisuje dwie kategorie ekonomiczne jednostki gospodarczej: Wynik bilansowy oraz dochód podatkowy. W rozdziale 1 są ukazane zasady, które są istotne w kreowaniu obydwu kategorii – zasady prawa bilansowego dla wyniku finansowego oraz zasady prawa podatkowego dla wyniku podatkowego, jak również wstęp do teorii rachunkowości, który opisuje krótko tę dziedzinę nauki. Istotnym elementem było ukazanie elementów składowych wyniku finansowego, to znaczy kosztów oraz przychodów w prawie bilansowym, jak i kosztów i przychodów w prawie podatkowym, wpływających na dochód podatkowy. Autor starał się również przedstawić wszystkie elementy składowe wyniku finansowego w świetle międzynarodowych standardów rachunkowości. Pod koniec obu tych rozdziałów zostały przedstawione metody ustalania obu kategorii. Ostatni rozdział to kompleksowa analiza badanego przedsiębiorstwa zawierająca analizę bilansu, rachunku zysków i strat, wskaźników ekonomicznych, oraz wyniki finansowe w obu ujęciach.

Słowa kluczowe

Zysk, dochód, wynik, przychody, koszty, podatek, amortyzacja, prawo, MSR, ustawa

Dziedzina pracy (kody wg programu Socrates-Erasmus zgodnie z załączoną listą)

04-300 Księgowość, Zarządzanie finansami

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
ROZDZIAŁ 1: ISTOTA RACHUNKOWOŚCI ORAZ ZASADY PRAWA BILANSOWEGO I PODATKOWEGO JAKO PODSTAW W KSZTAŁTOWANIU WYNIKU FINANSOWEGO ORAZ DOCHODU PODATKOWEGO	6
1.1 Teoria rachunkowości oraz jej istota	6
1.2 Zasady prawa bilansowego	9
1.3 Zasady prawa podatkowego	13
1.4 Istotne czynniki różnicujące wynik finansowy oraz dochód podatkowy jak i trwałe i przejściowe różnice między wynikiem bilansowym oraz podatkowym	19
ROZDZIAŁ 2: WYNIK FINANSOWY W PRAWIE BILANSOWYM JAKO OCENA DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA.	24
2.1 Koszty – pojęcie w prawie bilansowym oraz historia kosztów	24
2.2 Koncepcje kosztu wg kryteriów wg W. C. Hasemann’a	32
2.3 Klasyfikacja kosztów	34
2.3.1 Klasyfikacja wg układu rodzajowego	34
2.3.2 Klasyfikacja wg układu kalkulacyjnego	36
2.4 Pomiar i wycena kosztów	37
2.5 Amortyzacja jako koszt szczególny	38
2.6 Przychody – pojęcie w prawie bilansowym	40
2.6.1 Klasyfikacja przychodów	42
2.7. Pomiar przychodów	43
2.8 Wynik finansowy – pojęcie oraz główne cele jego ustalania	44
2.8.1 Wynik finansowy jako wielkość określana przez wzrost lub spadek kapitału	47
2.8.2 Wynik finansowy w rachunku zysków i strat w wariacie kalkulacyjnym i porównawczym	49
2.8.3 Wynik finansowy na tle niektórych nadrzędnych zasad rachunkowości	54
ROZDZIAŁ 3: DOCHÓD PODATKOWY JAKO KATEGORIA PRAWA PODATKOWEGO.....	55
3.1. Koszty w prawie podatkowym	55
3.2. Klasyfikacja kosztów podatkowych	59
3.2.1 Koszty wg kryterium poniesienia	59
3.2.2 Koszty wg kryterium uznania w dochodzie	59
3.2.3 Koszty wg kryterium tzw. potrącalności w danym okresie	60
3.2.4 Koszty wg kryterium wyłączenia ich na mocy art.16 ust.1 ustawy	61
3.3. Przychody w prawie podatkowym	64
3.4. Dochód podatkowy	68
ROZDZIAŁ 4: ANALIZA WYNIKU FINANSOWEGO ORAZ DOCHODU PODATKOWEGO W SPÓŁCE SIMPLE S.A.	71
4.1. Charakterystyka badanego przedsiębiorstwa oraz przedmiot działalności	71
4.2. Analiza bilansu spółki	73
4.3. Analiza wskaźników ekonomicznych jednostki	76
4.4. Wynik finansowy w rachunku zysków i strat oraz dochód podatkowy	78
ZAKOŃCZENIE	81
BIBLIOGRAFIA	83
SPIS AKTÓW PRAWNYCH.....	85

WSTEP

W związku z występowaniem różnic związanych z rachunkowością podatkową oraz rachunkowością finansową istnieje dystans między tymi dwoma dziedzinami. Wynika to przede wszystkim z innych celów, jakie stawia przed sobą rachunkowość finansowa i rachunkowość podatkowa. Głównym powodem takiego stanu rzeczy jest fakt, że prawo bilansowe jest jasno unormowane oraz że istnieją nadrzędne standardy rachunkowości, do których dostosowania się prawo to dąży. Z drugiej strony w prawie podatkowym nie ma tak silnej standaryzacji, prawo podatkowe jest narzędziem państwa w procesie kształtowania polityki fiskalnej. Prawo podatkowe oparte głównie na ustawie o podatku dochodowym, która to była nowelizowana między 1992 a 2002 aż 67 razy. Niestety już z założenia pomysł zlikwidowania różnic między prawem bilansowym i podatkowym byłby nie do zrealizowania, gdyż jak już zostało powiedziane wynika to z innych celów obu kategorii prawa. Główne czynniki wpływające na obie kategorie dotyczą na przykład wyłączeń z kosztów pomniejszających podstawę opodatkowania, jak i obszar uznaniowości momentu ich poniesienia, odrębnie ujmowaną przez te prawa. Jak zostało to przedstawione w niniejszej pracy, w zakresie prawa podatkowego sporo miały do powiedzenia sądy. Zostało to ukazane w rozdziale 3, w którym zostały przedstawione niektóre orzeczenia Naczelnego Sądu Administracyjnego. Autor starał się ukazać, że problemy pogłębia fakt, że orzecznictwo sądowe nie posiada ustalonej linii orzecznictwa i analizuje problem w kontekście również prawa bilansowego. Instytucja kosztów uzyskania przychodów jest dość ogólna i niejasno zinterpretowana. Ostatni rozdział to kompleksowa analiza badanego przedsiębiorstwa jego wyników finansowych, wskaźników ekonomicznych oraz przedstawienie wyników finansowych.

Należy również dodać, że w sporze pomiędzy interpretacją według prawa bilansowego oraz podatkowego wygrywają regulacje, za które grożą większe sankcje. W Polsce jak i większości krajów dotyczy to zdecydowanie prawa podatkowego. Podsumowując, z jednej strony księgi handlowe mają pomagać w ustalaniu dochodu (straty), z drugiej zaś istnieje zderzenie obu kategorii prawa. Zasady rachunkowości służą kreowaniu wiernego ekonomicznie obrazu, co jest sprzeczne z procedurami wymiaru podatku dochodowego. Należy również zwrócić uwagę na to, iż w Polsce istniał i w pewnym stopniu istnieje nadal kontekst transformacji ustrojowej, co miało na pewno wpływ na wspomnianą ilość zmian w

ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych, co jeszcze bardziej skomplikowało polskie prawo podatkowe.

ROZDZIAŁ 1: Istota rachunkowości oraz zasady prawa bilansowego i podatkowego jako podstaw w kształtowaniu wyniku finansowego oraz dochodu podatkowego

1.1 Teoria rachunkowości oraz jej istota

W rachunkowości można wymienić 2 trendy, które tę dziedzinę określają, mianowicie nurt pozytywny i nurt normatywny. Nurt pozytywny oraz teorie w tym nurcie powstają głównie mając za podstawę badania empiryczne oraz opierając się na zasadzie „od szczegółu do ogółu”. Opiera się to na metodach statystycznych oraz ich weryfikacji przy pomocy tych metod.

Nurty pozytywne koncentrują się na ukazaniu wpływu sprawozdań finansowych na procesy podejmowania decyzji przez poszczególne osoby, analizie oddziaływania informacji tworzonych przez rachunkowość finansową na uczestników rynku kapitałowego – chodzi o to, jak zakres ujawnień o przedsiębiorstwie kształtuje kurs akcji. Kolejnymi obszarami zainteresowań teorii pozytywnych są procedury umożliwiające prognozowanie przyszłych wielkości ekonomicznych na przykład przewidywanie upadłości jednostki gospodarczej oraz identyfikacji podstawowych wskaźników oceniających dane przedsiębiorstwo. Ważnym aspektem jest również badanie jak istotne dla potencjalnego podejmowania decyzji są dane zawarte w sprawozdaniu finansowym jak również badanie czynników kształtujących politykę rachunkowości finansowej w przedsiębiorstwie¹.

Teorie normatywne są zatem budową całościowych modeli teoretycznych rachunkowości, które opierają się na systemie założeń. Tak naprawdę system rachunkowości z metodologicznego punktu widzenia jest modelem normatywnym, wymyślonym przez człowieka, który może być kształtowany przez niego. Standardy rachunkowości nie są

¹ A. Szychta, „Teoria rachunkowości Richarda Mattessicha w świetle podstawowych kierunków rozwoju nauki rachunkowości – studium metodologiczne”, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1996, s.62-74

przecież odkrywane przez naukowców jak w niektórych dziedzinach nauki (np. biologii), ale są stanowione, co stwarza zagrożenie niespełnienia przez nie oczekiwań ich użytkowników².

Według R. Mattessicha, który zawarł w swej książce pod tytułem „Die Wissenschaftlichen Grundlagen des Rechnungswesens” 19 aksjomatów można podkreślić wyodrębnienie między innymi faktów³:

- a) istnienie systemu liczbowego opisanego przez wartości wyrażone w jednostkach pieniężnych,
- b) istnienie systemu czasu do porządkowania, ustalania pomiaru i różnicowania przedziałów czasowych,
- c) istnienie zbioru obiektów gospodarczych (elementy aktywów i pasywów), których pewne cechy są mierzalne, na przykład wartość czy ilość,
- d) istnienie zbioru podmiotów gospodarczych mogących być w posiadaniu obiektów gospodarczych,
- e) istnienie zbioru transakcji, które zmieniają strukturę obiektów gospodarczych,
- f) każdą transakcję rachunkową można przedstawić jako trójwymiarowy wektor (konto, z którego wartość wypływa, konto, na które wartość wpływa i moment czasu) o przyporządkowanej wartości.

Na bazie powyższych autor określa definicje kluczowe, czyli definicje jednostki gospodarczej, transakcji, konta itp. oraz hipotez. Można wywnioskować, że założony cel oraz zestaw informacji określa postać konkretnego modelu - systemu rachunkowości finansowej, podatkowej, zarządczej i tak dalej.

Celem sprawozdania finansowego jest „dostarczenie informacji o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz zmianach sytuacji finansowej jednostki, które będą użyteczne dla szerokiego kręgu użytkowników przy podejmowaniu decyzji gospodarczych”⁴.

Podstawowymi podmiotami, które korzystają ze sprawozdań finansowych są Inwestorzy, Kredytodawcy, Dostawcy, Klienci, Rząd i jego działy oraz społeczności lokalne.

² P. Wójtowicz, „O metodzie konstrukcji ogólnej teorii rachunkowości”, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, Tom 8 (64), Warszawa 2002, s. 244

³ J. Gierusz, „Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości”, ODDK, Gdańsk 2006, s.14

⁴ §7 MSR nr 1

Inwestorzy, którzy są reprezentowani przez osoby fizyczne, są szczególnie zainteresowani tymi informacjami, gdyż szukają odpowiedzi na pytanie „Czy kupić nowe, czy też sprzedać posiadane akcje, udziały. Są również zainteresowani, w jakim stopniu jednostka jest zdolna do płacenia dywidendy oraz ważnym czynnikiem dla nich jest stopa zwrotu z kapitału. Celem rachunkowości jest więc dostarczenie informacji inwestorom, które to informacje są potrzebne do oceny ryzyka.

Warto również zauważyć, że istnieje różnica pomiędzy na przykład systemem amerykańskiej sprawozdawczości oraz sprawozdawczości wywodzącej się z niemieckiego, europejskiego, czyli kontynentalnego sposobu⁵. W amerykańskiej sprawozdawczości podkreśla się ochronę akcjonariuszy, zaś w kontynentalnej wywodzącej się z niemieckiego kręgu kulturowego podkreśla się ochronę kredytodawców.

Następną grupą, która jest zainteresowana informacjami płynącymi ze sprawozdawczości finansowej to są pracownicy danej jednostki finansowej, oraz organizacje, które je reprezentują. Potrzebują oni informacji o kondycji i wynikach finansowych swoich pracodawców. Wynika to z tego, że im gorsze wyniki finansowe danej jednostki, tym bardziej pracownicy obawiają się o swoje wynagrodzenia oraz o utrzymanie ich miejsca pracy.

Kredytodawcy zaś są grupą odbiorców informacji rachunkowości, która poszukuje danych pozwalających na ocenę zdolności kredytowej danej jednostki gospodarczej. Są to zazwyczaj banki, które badają możliwość danego podmiotu do terminowego regulowania spłaty kapitału oraz odsetek

Społeczności lokalne natomiast przez sprawozdania mogą szacować przyszłe wpływy do budżetu z podatków, oceniają działalność jednostki w otoczeniu, jej znaczenie i wpływ dla na przykład środowiska naturalnego, oraz wpływ na

Rząd i sektor publiczny obserwuje wyniki przedsiębiorstw, ponieważ daje to informację na temat stanu poszczególnych przedsiębiorstw, co z kolei może dawać jakieś wskazówki na przyszłą politykę makroekonomiczną, oraz w przypadku spółek skarbu państwa sprawozdania

⁵ M. Schweitzer, „Ambiwalencja teorii rachunkowości: wartość dla akcjonariusza czy wartość dla interesariusza”, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, Tom 6 (62), Warszawa 2001, s.151-169

finansowe są bardzo ważne z punktu widzenia łatwości sprawowania nadzoru właścicielskiego.

Odbiorcy usług czy produktów przedsiębiorstwa są zainteresowani ciągłością dostaw, zaś dostawcy interesują się czy nie są zagrożone należne im kwoty z tytułu dostaw oraz czy mogą liczyć na dalszą współpracę z danym podmiotem gospodarczym. Ważnym odbiorcą informacji kreowanych przez rachunkowość jest kierownictwo jednostki gospodarczej, gdyż stanowi podstawę przygotowywania planów i oceny stopnia ich realizacji itp.

Informacje tworzone przez rachunkowość są również nieocenione dla kierownictwa jednostki. Stanowią podstawę dla tworzenia planów operacyjnych oraz podstawę dla zarządu firmy. To na kierownictwie danej jednostki ciąży obowiązek zdolności jednostki do kontynuowania dalszej działalności⁶.

1.2 Zasady prawa bilansowego

Warto tutaj omówić oraz wymienić najważniejsze zasady rachunkowości. Pierwszą z nich jest zasada prawdziwego obrazu (true and fair view)⁷. Zasada ta mówi o rzetelności i jasności przedstawienia sytuacji majątkowej i finansowej jednostki. Mówi o tym, że zdarzenia i operacje gospodarcze należy ujmować w księgach rachunkowych i wykazywać w sprawozdaniach, zgodnie z ich treścią ekonomiczną, stanem faktycznym.

Przedstawienie operacji gospodarczych zgodnie z ich treścią ekonomiczną i rzeczywistością gospodarczą jest koniecznością, a nie tylko według formy prawnej⁸.

Jeśli chodzi o zasadę „true and fair view” to znalazła ona również odzwierciedlenie w IV Dyrektywie UE⁹: „roczne sprawozdanie finansowe powinno przedstawiać prawdziwy i rzetelny obraz stanu majątkowego spółki, jej sytuacji finansowej oraz wyniku finansowego.”

Zasada memoriału mówi o tym, że w Księgach rachunkowych i wyniku finansowego jednostki powinno się ująć wszelkie koszty i osiągnięte przychody, dotyczące danego roku

⁶ IASB, Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Warszawa 2001, s.59

⁷ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 4 ust. 2

⁸ §35 Założenia Koncepcyjne MSR

⁹ IV Dyrektywa UE art. 2 ust. 3

obrotowego niezależnie od terminu ich zapłaty¹⁰. Przychody i koszty są więc wykazywane w sprawozdaniach finansowych okresu, w którym wystąpiły. System rejestruje zatem finansowe skutki transakcji z chwilą, gdy są one pewne, a kwota pieniężna jest łatwa do policzenia

Główną zaletą zasady memoriału jest to, że sprawozdanie finansowe dostarcza użytkownikom nie tylko informacji o przeszłych transakcjach, które niosą za sobą wpływ lub wypływ środków pieniężnych, ale również o obowiązkach jednostki do zapłaty pieniężnej w przyszłości oraz o zasobach odpowiadających środkom pieniężnym, które jednostka otrzyma w przyszłości¹¹.

Zasada współmierności kosztów i przychodów uznaje merytoryczną i czasową zgodność wszystkich kosztów, strat i podobnych kategorii wynikowych z przychodami, zyskami i podobnymi kategoriami wynikowymi¹². W celu ustalenia wyniku finansowego należy przyjąć przychody kształtujące ten wynik. Kosztami współmiernymi są koszty bezpośrednio lub pośrednio przyczyniające się do powstawania przychodów, to znaczy są współmierne czasowo i przedmiotowo z przychodami.

Założenia koncepcyjne MSR wprost nie wprowadzają zasady współmierności, lecz warto zwrócić uwagę na część dotyczącą prezentacji poszczególnych składników sprawozdania finansowego¹³: "Koszty ujmuje się w rachunku zysków i strat na podstawie bezpośredniego związku pomiędzy poniesionymi kosztami a osiągnięciem konkretnych przychodów. Proces ten zwany powszechnie zachowaniem współmierności przychodów i kosztów zakłada jednoczesne lub łączne ujmowanie przychodów i kosztów powstałych bezpośrednio i wspólnie w wyniku tej samej transakcji lub innych zdarzeń. Na przykład różne składniki kosztu własnego sprzedaży ujmuje się w tym samym czasie, co przychody z tytułu sprzedaży produktów".

W ocenie wartości składników majątkowych oraz w określaniu wyniku finansowego powinno się kierować przezornością, która wyraża się bardzo realistycznym podejściem¹⁴. Błędem jest zawyżanie wartości majątku oraz przychodów oraz zaniżanie wartości zobowiązań i kosztów.

¹⁰ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 6

¹¹ §22 Założenia koncepcyjne MSR

¹² Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 6 ust. 2

¹³ §95 Założenia Koncepcyjne MSR

¹⁴ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 7

Wycena aktywów oraz pasywów odbywa się przy zastosowaniu rzeczywiście poniesionych cen zakupu bądź nabycia albo ponoszonych na ich wytworzenie kosztów, z tym, że wyceniona wartość składników aktywów obrotowych nie może być wyższa od możliwych do uzyskania za nie cen sprzedaży netto. Według założeń koncepcyjnych MSR zasada ostrożnej wyceny brzmi następująco¹⁵: „Zasada ostrożnej wyceny polega na rozważeniu przy stosowaniu subiektywnych ocen potrzebnych do dokonywania oszacowań w warunkach niepewności, tak, aby aktywa lub przychody nie zostały zawyżone, zaś zobowiązania lub koszty – zaniżone. Stosowanie zasady ostrożnej wyceny nie uprawnia jednak do tworzenia ukrytych kapitałów rezerwowych lub nadmiernych rezerw, celowego zaniżania aktywów lub przychodów, czy też celowego zawyżania zobowiązań lub kosztów, ponieważ w takim wypadku sprawozdanie finansowe nie byłoby neutralne, czyli nie byłoby wiarygodne.”

Zasada ciągłości mówi o tym, że przyjęte w jednostce zasady rachunkowości powinno się stosować w sposób ciągły¹⁶. Dokonywanie w kolejnych latach jednakowych zasad grupowania operacji gospodarczych oraz aktywów ich wyceny, pasywów i ich wyceny, ustalania wyniku finansowego i sporządzania sprawozdań finansowych. Użyteczności jest największa wówczas, gdy informacje mogą być odniesione do takich samych informacji okresów przeszłych.

Podczas realizowania funkcji rachunkowości w jednostce należy wyodrębnić wszystkie operacje gospodarcze istotne do oceny majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jak i rentowności¹⁷. Gdy dane są nieistotne to nie jest konieczne ich prezentowanie. Z zasady tej wynika, że jednostka ma oddzielnie wykazać w sprawozdaniach finansowych wszystkie pozycje aktywów i pasywów oraz wyniku finansowego.

Zasadą, która mówi, że działalność jednostki nie jest ograniczona w czasie to zasada kontynuacji działania. Dana jednostka nie zakłada swojej likwidacji ani zmniejszenia działalności, dlatego wycena odbywa się według kosztu historycznego, zaś dzień bilansowy jest po prostu kolejnym dniem działalności¹⁸. Działalność nie będzie jedynie kontynuowana w przypadku ogłoszenia likwidacji lub upadłości jednostki gospodarczej.

¹⁵ §37 Założenia Koncepcyjne MSR

¹⁶ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 5

¹⁷ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 4 ust. 4

¹⁸ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 5

W księgach rachunkowych oraz sprawozdaniach powinno się wykazywać operacje gospodarcze, które są zgodne z treścią ekonomiczną, nawet w przypadku gdyby się to nie pokrywało w pełni z ich wyrazem formalnym¹⁹.

Gdy informacja nie zawiera istotnych błędów i jest bezstronna oraz gdy „użytkownicy mogą być pewni, że wiernie odzwierciedlają to, co starają się odzwierciedlić lub, czego odzwierciedlenia można by od nich zasadnie oczekiwać”²⁰.

Podsumowując dla Odbiorcy informacji płynących z rachunkowości ważna jest użyteczność oraz przewaga korzyści nad kosztami²¹. Również, jeśli chodzi o wiarygodność, to rachunkowość powinna odzwierciedlać sytuację wiernie, z przewagą treści nad formą, neutralnie oraz kompletnie. Rozpatrując przydatność bierze się pod uwagę terminowość oraz istotność informacji. Użyteczność uzyskujemy dzięki powyższym cechom, do których należy jeszcze dodać zrozumiałość.

Bardzo ważną kwestią, która jest do tej pory nieuregulowana w polskim prawie bilansowym, to kwestia uproszczenia w ewidencji małych i średnich przedsiębiorstw. Wzorem tutaj może być Wielka Brytania, gdzie przygotowano odrębny standard dla małych przedsiębiorstw, nazywany FRSSE (Financial Reporting for Small Entities). W polskim prawie bilansowym znalazło się jednak kilka zapisów, które dotyczą następujących zagadnień:

- a) zwolnienie z obowiązku badania i ogłaszania sprawozdania finansowego²²,
- b) możliwość klasyfikowania umów o leasingu według zasad określonych w przepisach podatkowych²³,
- c) prawo do przygotowania sprawozdania finansowego w formie uproszczonej²⁴,
- d) brak obowiązku pomiaru i ujmowania aktywów oraz rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego²⁵,

¹⁹ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 4

²⁰ §31 Założeń Koncepcyjnych MSR

²¹ §44 Założeń Koncepcyjnych MSR

²² Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 64, ust.

1

²³ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 3, ust. 6

²⁴ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 50, ust.

2

1.3 Zasady prawa podatkowego

Najważniejszymi aktami prawnymi regulującymi zasady prawa podatkowego są następujące ustawy:

- ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (j.t. Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176, z późn. zm.)
- ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.)
- ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r., Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 926, z późniejszymi zm.)

Z punktu widzenia jednostek gospodarczych największe znaczenie ma ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych. Aby scharakteryzować prawo podatkowe, należałoby je ogólnie przyrównać do prawa bilansowego, które jest określane przez nadrzędne zasady rachunkowości. Ogólna akceptacja tych reguł w skali ponadnarodowej znalazła swoje odzwierciedlenie w Założeniach koncepcyjnych Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, oraz uzyskała znaczenie globalne, uniwersalne oraz obiektywne. Stały się one jakby fundamentem, z którego wypływa, oraz na którym się opiera rachunkowość finansowa. W tym świetle, prawo podatkowe a zwłaszcza w obszarze kosztów i przychodów, wydaje się systemem niestabilnym, którego celem jest realizowanie celów aktualnej polityki fiskalnej państwa. Stąd należy dobitnie podkreślić, że żadna z zasad rachunkowości nie znajduje pełnego, a duża część żadnego odbicia w przepisach ustaw podatkowych.

Pełnym sprzeczności wydaje się być stwierdzenie, że „Podatnicy są obowiązani do prowadzenia ewidencji rachunkowej, zgodnie z odrębnymi przepisami, w sposób

²⁵ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 37, ust.10

zapewniający określenie wysokości dochodu (straty), podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku za rok podatkowy...”²⁶.

Można zauważyć, że z jednej strony podkreśla się rozbieżności między regulacjami bilansowymi i podatkowymi, a z drugiej podkreśla się, że to często księgi handlowe mają stanowić podstawę pomiaru dochodu (straty) i podstawy opodatkowania. Powstaje sprzeczność, cele prowadzenia ewidencji wykluczają się nawzajem. Zasada „True and fair view”, jasnego i rzetelnego obrazu sytuacji majątkowej jednostki, kłóci się z podatkowymi procedurami wymiaru podatku dochodowego. Trudno nie zgodzić się z następującym stwierdzeniem:”...przepisy dotyczące zasad ewidencji rachunkowej nie mają charakteru podatkowego. Oznacza to, że przy kwalifikacji zarówno przychodów jak i kosztów dla celów podatkowych należy kierować się wyłącznie przepisami ustawy podatkowej”²⁷.

Obszarem różnic oraz ustalaniem podobieństw między prawem bilansowym a podatkowym było również przedmiotem zainteresowania sądów. Warto tutaj wymienić 2 najważniejsze wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego. 9 maja 1995 roku sąd wyraził opinię, że przychodami i kosztami, które niewątpliwie mają wpływ na określenie dochodu podatkowego są tylko te przychody i koszty, które zostały wyraźnie określone w przepisach prawa podatkowego²⁸.

Wszystkie inne pozostałe składniki wyniku finansowego, wynikające z ksiąg rachunkowych nie mogą mieć wpływu na wysokość tego dochodu.

Drugim wyrokiem było orzeczenie sądu z 17 czerwca 1991 roku, w który to sąd uznał, że funkcją ksiąg handlowych jest notowanie operacji gospodarczych i odpowiadających im operacji finansowych. Według sądu zapisy w tych księgach nie mogą tworzyć ani modyfikować obowiązku podatkowego, ponieważ obowiązek ten może wynikać jedynie z przepisów materialnego prawa podatkowego²⁹. Wskazano zatem, że istnieją znaczne rozbieżności między zasadami wynikającymi z prawa bilansowego a podatkowego.

²⁶ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 9, ust. 1

²⁷ I. Ożóg, „Podatek dochodowy od osób prawnych”, Difin, Warszawa 1993, s.31

²⁸ Wyrok NSA z dnia 9 maja 1995r., sygn. S.A./LU 1456/94

²⁹ Wyrok NSA z dnia 17 czerwca 1991 r., sygn. III S.A 245/91

Ustawy podatkowe pośrednio lub bezpośrednio odwołują się do ustawy o rachunkowości. Obszarem, w którym oba podejścia się łączą, są kwestie dowodowe w postępowaniu podatkowym oraz w instytucji ksiąg rachunkowych i podatkowych. Jeśli chodzi o kwestię dowodową, to przepisy można znaleźć w Ordynacji podatkowej³⁰, mianowicie chodzi prawdziwego zapis, który mówi, że księgi podatkowe prowadzone rzetelnie i w sposób niewadliwy stanowią dowód tego, co wynika z zawartych z nich przepisów. Poprzez księgi podatkowe „rozumie się przez to księgi rachunkowe, podatkową księgę przychodów i rozchodów, ewidencje oraz rejestry, do których prowadzenia, do celów podatkowych, na podstawie odrębnych przepisów, obowiązani są podatnicy, płatnicy lub inkasenci”³¹.

Tak naprawdę najważniejszą funkcją ksiąg rachunkowych jest informowanie a nie ewidencjonowanie zdarzeń gospodarczych dla celów podatkowych. Poprzez wierne przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej jednostki realizowana jest funkcja informacyjna. Poprzez to na mocy przepisów podatkowych, księgi nabierają waloru ewidencji podatkowej. Zapis ten mówi prawdziwego tym, że w przypadku, kiedy ewidencja rachunkowa, jest prowadzona rzetelnie i niewadliwie, to zobowiązania podatkowe nie da się określić na podstawie innych dowodów³².

Następnym przepisem, jest odwołanie się do obowiązku prowadzenia ewidencji rachunkowych, zgodnie z zasadami ustawy o rachunkowości³³. Chodzi tu o zapis, że podatnicy są obowiązani do prowadzenia ewidencji rachunkowej, zgodnie z odrębnymi przepisami, w sposób zapewniający określenie wysokości dochodu (straty), podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku za rok podatkowy, a także do uwzględnienia w ewidencji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych informacji niezbędnych do obliczenia wysokości odpisów amortyzacyjnych.

Treść tego przepisu wskazuje, że prowadzenie ewidencji rachunkowej jest potrzebne po to, aby odpowiednio ustalić dochód lub stratę, przy czym nie można tej zasady stosować do każdej ewidencji, zaś tylko tam, gdzie bezpośrednio kształtuje się zobowiązania podatkowe.

³⁰ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r., Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 926, z późniejszymi zmianami), art. 193

³¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r., Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 926, z późniejszymi zmianami), art. 3, ust. 4

³² W. Wyrzykowski, „Wynik bilansowy a dochód podatkowy w okresie transformacji ustrojowej”, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2003, s.13

³³ Ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 9, ust. 1

Można zatem stwierdzić, że prawo bilansowe jak i prawo podatkowe używają tego samego dowodu, czyli ksiąg rachunkowych. Powstaje tu pewna sprzeczność, gdyż oba podejścia mają inne wymagania. Jeśli chodzi o prawo bilansowe to nie ma wskazania na prowadzenie ksiąg zgodnie z wytycznymi prawa podatkowego. Tak naprawdę ustalenia biegłego rewidenta, który bada sprawozdanie podmiotu, nie uwzględniają aspektów prawa podatkowego. Jak zapisano w Ordynacji podatkowej³⁴: „Księgi podatkowe prowadzone rzetelnie i w sposób niewadliwy stanowią dowód tego, co wynika z zawartych w nich zapisów.”

Ważnym aspektem jest harmonizacja podatków bezpośrednich, ponieważ ustawodawstwo jak też suwerenność decyzyjna poszczególnych krajów wpłynęła na to, że harmonizacja jest mniej zaawansowana niż np. prawie bilansowym. Ogólnie rzecz biorąc Unia Europejska nie nakazuje krajom jednolitego systemu podatków dochodowych.

Proces harmonizacji dotyczy 2 kierunków:

- po pierwsze są przygotowywane dyrektywy dotyczące dyspozycji prawnych, które w efekcie dadzą zniesienie barier podatkowych dla swobodnego przepływu kapitału. Szanse na największe powodzenie mają uregulowania dotyczące reguł opodatkowania spółek-córek mających siedzibę w krajach członkowskich jak i projekty dyrektyw o wspólnym opodatkowaniu wypłat odsetek prawdziwego oraz należności licencyjnych, między spółkami matkami i spółkami córkami różnych państw członkowskich³⁵.

- po drugie dąży się do ujednolicania w prawie krajów członkowskich rozwiązań określających podstawę opodatkowania, koszty uzyskania przychodów, zasady amortyzacji, metody wyceny oraz inne zagadnienia kształtujące wysokość podatku dochodowego. Obszar ten dotyczy również spójności prawdziwego przejrzystości zasad tworzących tę część prawa podatkowego.

³⁴Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r., Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 926, z późniejszymi zmianami), §1, art.193

³⁵ H. Litwińczuk, „Dyrektywy podatkowe Wspólnot europejskiej, Podatki, dochodowe”, Warszawa 1995, s.9-10

Zasada	Ujęcie i cel w rachunkowości	Odniesienie w prawie podatkowym
prawdziwego obrazu	Rzetelne i jasne przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej jednostki. Zdarzenia i operacje gospodarcze należy ujmować w księgach rachunkowych i wykazywać w sprawozdaniach, zgodnie z ich treścią ekonomiczną.	Prawo podatkowe posiada własną definicję „rzetelności”, która nie odwołuje się do obrazu ekonomicznego, lecz do własnego standardu przedstawienia, szczególnie sprawozdania finansowego, zaliczając do przychodów kosztów pozycje w arbitralnie ustalonym prawem podatkowym zakresie.
memoriału	W księgach rachunkowych i wyniku finansowego jednostki należy ująć wszelkie koszty i osiągnięte przychody, dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty	Prawo podatkowe uznaje zasadę memoriału, rozszerzając ją jednak o zasadę kasową (należne oraz otrzymane przychody). W niektórych wypadkach nie uznaje zasady memoriału lecz wyłącznie zasadę kasową.
kasowa	-	Uznawana przez prawo podatkowe, a w niektórych przychodach i kosztach jest wyłączną regułą
współmierności kosztów i przychodów	W celu ustalenia wyniku finansowego danego roku obrotowego należy przyjąć przychody i koszty kształtujące ten wynik. Kosztami współmiernymi są koszty bezpośrednio lub pośrednio przyczyniające się do powstania przychodów, tzn. współmierne czasowo i przedmiotowo z przychodami	Prawo podatkowe posiada własną definicję współmierności kosztów uzyskania z przychodami podatkowymi. Współmierność dotyczy zarówno okresu, uzyskanych przychodów, ja i sposobu realizacji kosztu
ostrożnej wyceny	W ocenie wartości składników majątkowych oraz ustalania wyniku finansowego jednostki należy kierować się przezornością, wyrażającą się pesymistycznym punktem widzenia. Nie należy zawyżać wartości majątku i przychodów oraz zaniżać kosztów i zobowiązań	Zasada ogólnie nieuznawania przez prawo podatkowe. Rezerwy bilansowe nie są respektowane przez reguły podatkowe, poza nielicznymi wyjątkami, na przykład rezerwy na należności.

ciągłości	Przyjęte w jednostce zasady rachunkowości należy stosować w sposób ciągły.	Zasady w prawie podatkowym wyznacza ustawodawca, podatnik ma niewielki wpływ na ich kształt. Ponadto częste zmiany przepisów prawa podatkowego uniemożliwiają realizację zasady ciągłości.
istotności	Realizując rachunkowość w jednostce należy zapewnić wyodrębnienie wszystkich operacji gospodarczych istotnych do oceny majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego, jak i rentowności. Jeśli dane są nieistotne z punktu widzenia jednostki, to nie jest konieczne ich prezentowanie.	Prawo podatkowe nie uznaje zasady istotności, a prezentuje pogląd, że wszystkie zdarzenia kształtujące podstawę opodatkowania, a w szczególności powiększające wynik podatkowy, są istotne z punktu widzenia fiskusa. Podatnik nie ma prawa wpływać na kształt i wysokość zobowiązania podatkowego.
kontynuacji działania	Działalność jednostki nie jest ograniczona w czasie. Jednostka sporządzając wycenę bilansową oraz ustalając wynik finansowy nie zakłada uszczuplenia swej działalności ani likwidacji. Dlatego też wycena aktywów i pasywów oraz ustalenie wyniku finansowego odbywa się według kosztu historycznego, a dzień bilansowy jest zwykłym dniem działalności.	Pomimo faktu, że prawo podatkowe nie traktuje dnia kończącego okres obrachunkowy jako dnia specjalnego, to nakazuje ustalenie wyniku finansowego, a tym samym podstawy opodatkowania w sposób jednoznacznie wiążący zagadnienie kosztów i przychodów ze sobą oraz z okresem podatkowym, stwarzając nieliczne i niejasne przypadki odmiennego w okresach traktowania kosztów i przychodów.
wyższości treści nad formą	W księgach rachunkowych oraz w sprawozdaniu finansowym należy wykazywać operacje gospodarcze zgodnie z ich treścią ekonomiczną, choćby nie pokrywało się to w pełni z ich wyrazem formalnym.	Prawo podatkowe w uznawaniu przychodów nie przywiązuje wagi do formalnego aspektu ich uzyskania, gdyż zwiększa to podstawę opodatkowania. W kosztach natomiast braki formalne w ich dokumentowaniu zawsze stanowią podstawę do zakwestionowania wydatków jako kosztów podatkowych.

Tabela 1.1 Przedstawia zestawienie zasad i ich odzwierciedlenie w prawie bilansowym oraz podatkowym. Godnym zauważenia jest, że oba podejścia bazują na zasadzie kosztu historycznego – to znaczy wartość kosztów wyznaczana jest przez cenę nabycia wykorzystanego czynnika produkcji. W obu podejściach również nie uwzględnia się koszty utraconych korzyści oraz koszty utajone. Informacja prezentowana i tworzona ma być przedstawiana okresowo, tzn. występuje periodyzacja tworzonej informacji. Innymi cechami wspólnymi obu podejść są:

- obowiązek dokumentowania kosztów
- koszty muszą wykazywać związek z prowadzoną działalnością gospodarczą

1.4 Istotne czynniki różnicujące wynik finansowy oraz dochód podatkowy jak i trwałe i przejściowe różnice między wynikiem bilansowym oraz podatkowym

Jak już zostało powiedziane, różnice w sposobie ustalania wyniku finansowego oraz dochodu podatkowego nie wynikają jedynie z nieistnienia definicji ustawowych tych pojęć, czy też różnic opisowych. O skali rozbieżności i różnic, które charakteryzują praktyczne aspekty decydującym jest fakt, w jaki sposób koszty oraz przychody w prawie bilansowym różnią się od przychodów podatkowych. W wyniku tych różnic wynik bilansowy oraz podatkowy są często odmiennymi wartościami. W praktyce mogą wystąpić 3 możliwe sytuacje³⁶:

1. Wynik finansowy oraz dochód podatkowy jest tożsamy ze sobą to znaczy, że nie istnieją różnice między tymi dwoma kategoriami. Sytuacja taka może być jedynie teoretyczna, gdyż zbieżność między tymi 2 kategoriami nie występuje prawie w żadnej sytuacji, w żadnym kraju. Brak istnienia takiej sytuacji w praktyce daje podstawę do postawienia sobie pytania, które z podejść daje lepszy obraz jednostki gospodarczej. Wynika to z zasad właściwych rachunkowości, chodzi mianowicie o zasadę ostrożnej wyceny, oraz z zasad prawa podatkowego, chodzi tu o zasadę ochrony interesu finansowego państwa.

2. Sytuacja, gdy istnieje ogólnie akceptowana zasada uznawania przez przepisy prawa podatkowego wyniku finansowego, który został ustalony na podstawie przepisów prawa bilansowego. Taka sytuacja występuje pod warunkiem, że te pierwsze nie wprowadzają ustawowych korekt wpływających na jego ustalenie. W takim wypadku zysk ustalony na

³⁶ H. Litwińczuk, „Prawo bilansowe”, KiK, Warszawa 1995, s.163

podstawie norm bilansowych nie jest jednoznaczny z wynikiem ustalonym według prawa podatkowego. Stanowi to natomiast podstawę ustalania wyniku podatkowego i podlega jedynie korektom zawartym w ustawach podatkowych. Jest to model właściwy dla wielu krajów europejskich a na przykład w Niemczech przybiera postać odrębnego bilansu podatkowego.

3. Gdy ustalone prawem bilansowym reguły obliczania wyniku finansowego nie są akceptowane przez akty prawa podatkowego, to kolejna z możliwych sytuacji. Ustawy prawa podatkowego posiadają własne reguły obliczeniowe, które odnoszą się do pozycji kosztów uznawanych za koszty uzyskania przychodów.

Na wstępie już należy zaznaczyć, że bez prowadzenia księgowości nie jest możliwe określenie wielkości przychodów i kosztów. Prowadzenie ewidencji podatkowej zawsze musi iść w parze z prowadzeniem ewidencji księgowej. Ciężko ocenić tak naprawdę, który z wariantów występuje w Polsce. Wydaje się, że najbardziej powszechnym wariantem jest trzecia sytuacja, która jest właściwa dla polskich stosunków podatkowych. Zgodnie z wieloma opiniami różnice między wynikiem bilansowym oraz wynikiem podatkowym istnieć będą zawsze. Kwestią sporną jest kwestia wielkości oraz skali tych różnic w obu ujęciach.

Na początku pracy zostało zauważone, że prawo bilansowe jest kategorią prawną opartą jak najbardziej na rozwiązaniach międzynarodowych, zaś prawo podatkowe jest systemem „mocno krajowym” to znaczy indywidualnym oraz ustalonym przez poszczególne kraje. Nie ma tak silnych uregulowań międzynarodowych, które by standaryzowały prawo podatkowe w poszczególnych krajach, jak uregulowania w prawie bilansowym, które wyrażają się w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości.

W Polsce wynik finansowy ustalony według reguł prawa bilansowego po skorygowaniu staje się dochodem podatkowym. Obszar tego problemu ujmuje się w tak zwany kupiecki sposób, to znaczy wynik finansowy jest korygowany o różnice, które wypływają z prawa podatkowego. Wynik finansowy nie jest punktem wyjścia dla ustalenia poprawnej podstawy opodatkowania podatkami dochodowymi.

Przyczynami, które w sposób istotny sprawiają, że obie kategorie różnią się od siebie są następujące kwestie³⁷:

- a) po pierwsze ustawy podatkowe „wyrzucają” z opodatkowania niektóre dochody oraz dodatkowo pozwalają na odliczanie z osiągniętych dochodów określonych tymi przepisami wydatków.
- b) niektóre przychody są uznawane za osiągnięte, zaś koszty są uznawane za poniesione w innym momencie przez przepisy podatkowe a w innym niż przepisy ustawy o rachunkowości
- c) na dochód podatkowy wpływają przychody, które nie są przychodami dla celów bilansowych oraz jeśli odwróci się sytuację, na wynik finansowy nie wpływają przychody, które nie są przychodami dla celów podatkowych.

Jak łatwo zauważyć, w prawie podatkowym istnieją inne pojęcia, które są właściwe tylko dla tej kategorii prawnej i są to pojęcia takie jak: koszt uzyskania przychodu, które nazywają się kosztami podatkowymi, oraz przychody podatkowe. Również istnieją jednostkowe różnice dotyczące poszczególnych kwestii jak amortyzacja w ujęciu podatkowym, amortyzacja w prawie bilansowym, rezerwy w obu podejściach, saldo zdarzeń nadzwyczajnych, różnice kursowe oraz inwestycje w obcych środkach trwałych. Wiele z pojęć znajduje się w ustawach zaś wiele z nich nie znajduje, co spowodowało sporo istotnych problemów.

W praktyce, na przykład przed wojną w Polsce dochód podatkowy wynikał z podstawy opodatkowania zysku bilansowego, który był korygowany według zasad prawa podatkowego³⁸. Wówczas już stosowano metodę kupiecką, czyli dochód podatkowy wynikał ze skorygowanego zysku bilansowego, co było bliższe rozwiązaniom w innych krajach europejskich.

Kolejną przyczyną różnic oraz o wielkości tych różnic między wynikiem finansowym oraz dochodem podatkowym, polega na nieistnieniu wartościowego oraz czasowego pokrywania się za dane okresy obu pojęć. Warte podkreślenia jest to, że rozbieżności te są rozbieżnościami trwałymi oraz przejściowymi, co mówi o tym, że wynik finansowy może być

³⁷ W. Wyrzykowski, „Wynik bilansowy a dochód podatkowy w okresie transformacji ustrojowej”, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2003, s.22

³⁸ I. Olchowicz, „Rachunkowość podatkowa”, Difin, Warszawa 2001, s.69

odmienny w sensie trwałym albo różnica może dotyczyć tylko przejściowego okresu rozliczeniowego.

Stałe różnice jak już zostało powiedziane dotyczą sytuacji, gdy przychody lub koszty uznawane przez prawo bilansowe nie są uznawane przez prawo podatkowe i na odwrót³⁹. Świadczy to o tym, że mają one charakter nieodwracalny, oraz że określają rozbieżności pomiędzy tymi podejściami tylko w roku obrotowym, w którym powstały. Nie są podłożem do korekt zobowiązań podatkowych w następnych okresach. Istnieją również w tej grupie różnice quasi-stałe, to znaczy różnice, mogące się wyrównywać w bliżej nieokreślonej przyszłości, na przykład przy likwidacji podmiotu lub wyzbycia się wybranych składników majątkowych.

Różnice przejściowe mają związek z odmiennym w prawie bilansowym oraz prawie podatkowym momentu uznania danego przychodu za osiągnięty oraz kosztu za poniesiony. Wzajemnie uznaje się te przychody oraz koszty dopiero w kolejnych okresach rozrachunkowych i wówczas raz jeszcze wpływają na wynik finansowy lub dochód podatkowy. Warto tutaj również dodać, że te różnice mogą mieć dodatni lub ujemny charakter. Pierwsza sytuacja ma miejsce, gdy wynik finansowy jest wyższy od dochodu podatkowego. Zdarza się to wtedy, kiedy przychody rachunkowe są wyższe od przychodów podatkowych albo koszty rachunkowe są niższe od kosztów podatkowych. Ujemne różnice są wtedy, kiedy przychody rachunkowe są niższe od przychodów podatkowych lub po prostu, kiedy koszty rachunkowe są wyższe od kosztów podatkowych. Wtedy mówimy o ujemnych różnicach.

Warto podkreślić, że jednostki gospodarcze muszą stosować zasady określone w obu podejściach, gdyż nie zastosowanie się na przykład do przepisów prawa podatkowego może narazić jednostkę gospodarczą na różne sankcje, mianowicie na odpowiedzialność karno-skarbową. Taka sytuacja ma miejsce, gdy jednostka gospodarcza ustali zaniżoną najczęściej podstawę opodatkowania – wówczas naraża się na kary finansowe. Zastosowanie wyłącznie jednego podejścia podatkowego prowadzi do niezachowania zasady rzetelności i wierności obrazu finansowego, co nie prowadzi do takich kar jak w przypadku niezachowania zasad prawa podatkowego, lecz jest naruszeniem zasad określonych w ustawie o rachunkowości.

³⁹ W. Wyrzykowski, „Wynik bilansowy a dochód podatkowy w okresie transformacji systemowej”, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2003, s.25

Kolejną bardzo ważną sprawą jest istnienie tak zwanej instytucji odroczonego podatku dochodowego⁴⁰. Aby uniknąć sytuacji nierzetelności, kiedy obraz w prawie bilansowym jest przedstawiony w sposób rzetelny odroczony podatek dochodowy bierze pod uwagę tylko przejściowe różnice. Odroczony podatek dochodowy jest prawem do przyszłego pomniejszenia podatku dochodowego. Ustala się go używając podejścia bilansowego, które polega na porównaniu wartości księgowej i podatkowej składników aktywów oraz pasywów, a następnie wyprowadzeniu różnic przejściowych między wynikiem finansowym brutto a podstawą opodatkowania zgodną z ustawą o podatku od osób prawnych. Aby zagwarantować jego zapłatę w późniejszym okresie trzeba część wypracowanego zysku wyłączyć spod podziału poprzez stworzenie rezerwy na odroczony podatek.

Jeśli chodzi o Polskę to można wyróżnić 3 sposoby ujmowania i rozliczania różnic przejściowych⁴¹:

- a) sposób, który był stosowany aż do 1995 roku to znaczy do wprowadzenia ustawy o rachunkowości. Sposób ten nazywa się metodą zerową i polega na tym, że w rachunku zysków i strat wykazuje się tylko zobowiązanie z tytułu podatku dochodowego dotyczącego tego roku, pomijając przy tym wpływ różnic przejściowych. Był to sposób prosty oraz bardzo praktyczny, niestety nie spełniał wymogów nadrzędnych zasad rachunkowości określonych w dyrektywach europejskich oraz międzynarodowych standardach rachunkowości.
- b) sposób, który był stosowany po 1995 roku aż do roku 2000 czyli do czasu nowelizacji ustawy o rachunkowości. Sposób ten nazywa się metodą częściową, gdyż uwzględnia różnice dodatnie oraz ujemne. Nie tworzy się rezerwy na odroczony podatek dochodowy, ponieważ przyjmuje się, że w kolejnych latach rezerwa ta będzie zastępowana przez kolejne dodatnie różnice przejściowe.
- c) sposób, który jest stosowany obecnie, to znaczy tak zwana metoda pełna. Według tej metody w sprawozdaniu finansowym ujmuje się wszystkie różnice przejściowe powstałe w wyniku zdarzeń roku obrotowego. Jest to metoda, która wymaga największych nakładów pracy oraz metoda, która jest najbardziej pracochłonna, ale z drugiej strony oddająca w najwierniejszy sposób aktywa oraz pasywa jednostki gospodarczej.

⁴⁰ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art.37

⁴¹ W.Wyrzykowski, „Wynik bilansowy a dochód podatkowy w okresie transformacji systemowej”, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2003, s.28

ROZDZIAŁ 2: Wynik finansowy w prawie bilansowym jako ocena działalności przedsiębiorstwa na rynku

2.1 Koszty – pojęcie w prawie bilansowym oraz historia kosztów

Pojęcie kosztu w ustawie o rachunkowości nie jest identycznie określone oraz sprecyzowane. Koszt jest wartością ekonomiczną obrazującą w jednostkach pieniężnych wartość zużytych różnych czynników oraz różnych zasobów. Celem zużywania zasobów jest określony cel gospodarczy jednostki. Pomiar, ewidencja, rozliczanie oraz kalkulacja to elementy prowadzenia rachunku kosztów, do którego jest zobowiązana każda jednostka gospodarcza.

Koszt w najszerszym znaczeniu jak pisze M. Dobija to: „Podstawowa idea zawarta w pojęciu kosztu dotyczy przepływu wartości, poświęcenia jednej wartości dla uzyskania innej”⁴².

Z pojęciem kosztu związany jest przedmiot, podmiot lub działanie, którego koszty są przedmiotem pomiaru.

Historia rachunkowości zaczyna się już w starożytnym Egipcie⁴³. W centrum finansowym faraonów skrybowie, czyli protopłasci dzisiejszych księgowych dokonywali zapisów dotyczących różnych dóbr, które zwożono oraz wywożono z magazynu. Jeden ze skrybów zapisywał na papirusie ilość wwożoną do magazynu a inny sprawdzał opróżnianie pojemników z dobrami na dachu podczas transportu ich do magazynu. Audyt był dokonywany przez trzeciego skrybę, który porównywał obie wielkości.

Pojęcie obiektu jest bardzo ważne, gdyż bez wskazania jego obiektu pojęcie kosztu w ogóle nie ma sensu⁴⁴. W doborze obiektów kosztowych znajduje odzwierciedlenie zespół realnych zdarzeń, których koszty stanowią odzwierciedlenie. Na przykład na koszt wytworzenia półfabrykatu składają się: wartość zużytych materiałów oraz wartość pracy włożonej, energii oraz usług obcych, które to czynniki doprowadzają dany produkt do wcześniej ustalonej postaci. Aby zatem właściwie ustalić koszty należy określić wszystkie czynniki, które powodują powstawanie kosztów oraz czynniki, które decydują o stanie obiektu. Aby móc liczyć koszty konieczne jest wyznaczenie obiektu i tak koszty mogą być mierzone dla potrzeb⁴⁵:

⁴² Dobija M., „Rachunkowość zarządcza i controlling”, PWN, Warszawa 1997, s.25

⁴³ Paul. M. Collier, „Accounting for Managers, Interpreting accounting information for decision making”, Aston Business School, Aston University, s.5

⁴⁴ Ch. T. Horngren, G. Foster, „Management Accounting. Official Terminology”, 1996, s.12

⁴⁵ Jerzy Gierusz, „Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości”, ODDK, Gdańsk 2006, s.44

- a) ustalenia rzeczywistych efektów prowadzonej działalności
- b) planowania (jak i dla przewidywania i prognozowania) czyli procesu sformalizowanego podejmowania decyzji – w nim określa się pożądany, przyszły obraz danego obiektu i wskazuje na metody jego osiągnięcia.
- c) kontroli, czyli procesu pomiaru stopnia realizacji zadań, do tego procesu zaliczyć również można raporty oraz sprawozdania o rzeczywistym stanie obiektu.

Z pojęciem kosztu związane są również pojęcie wartości traconych zarówno w rachunku *ex ante* jak i *ex post*. Konieczne jest ustalenie wszystkich sekwencji wydarzeń, jakich koszty będą przedmiotem pomiaru oraz warunków cenowych, gospodarczych itp., w jakich zdarzenia te będą przebiegać.

Koszt również należy definiować w czasie oraz wskazać efekt pozyskany, dzięki utracie wartości. Podczas wskazywania obiektu kosztów określa się efekt, któremu przyporządkowuje się określone cechy.

Koszt jest jedną z najważniejszych definicji ekonomicznych. Nie można realizować zamierzonych celów bez ponoszenia kosztów. Efektywność ekonomiczna polega na przyrównaniu kosztów do przychodów. Kategorie kosztów pojawiają się razem z księgowością podwójną. Chyba najstarszym zachowanym zestawieniem kosztów są koszty pewnej manufaktury Frannego i pochodzące z 1395 roku. Są to koszty sukna i jak pisze Franciszek di Marco z Prato „W księdze produkcyjnej przędzalni dla każdej partii czesanki wełnianej przeznaczano odrębną część księgi, składającą się z kilku lub więcej kart, na których były zakładane konta dla poszczególnych robotników w przędzalni. Na każdym koncie było zapisane nazwisko robotnika, waga wydanej do przędzenia czesanki, waga zwróconej gotowej przędzy, robocizna za przędzenie i wzmianka o wypłacie robocizny.”⁴⁶

Również do najstarszych ksiąg domów handlowych wymienić należy księgi firmy Donado Soranzo i B-cia z lat 1416-1434. Pośród prowadzonych wówczas kont osobowych i rzeczowych pojawiają się również konta kosztów, do których należą koszty komornego,

⁴⁶ Wojciechowski E. „Zarys rozwoju rachunkowości w dawnej Polsce”, PWN, Warszawa 1964, s.44

kosztów handlowych, utrzymania domu itp. Również w owych księgach używano konta „Zysków i strat”, za pomocą którego zamykano konta o charakterze wynikowym⁴⁷.

L. Pacioli w swym traktacie proponuje podział konta na 2 grupy, wśród których pierwszą stanowią te, których salda są przenoszone wprost ze starej księgi głównej do księgi nowej. Drugi rodzaj to konta wynikowe przenoszone na konto zysków i strat, którego saldo to wynik finansowy przedsiębiorstwa.

Inną, większą ewidencję można znaleźć w jednym z najstarszych gdańskich podręczników rachunkowości Sebastiana Gamersfelda. Autor posługuje się przykładem działalności pewnego kupca gdańskiego, którego zapisy zaczynają się 1 kwietnia 1569 roku a kończą 30 grudnia tegoż roku. U tegoż autora można wymienić 2 grupy kosztów, które dzisiaj można by nazwać pośrednimi i bezpośrednimi. U niego zaś funkcjonuje jedno konto kosztów. Koszty te nie są rejestrowane za każdym razem, zaś okresowo w korespondencji z kontem „Kasa”.

Gamersfeld zawarł również informację na temat Książeczki Kosztów i jak pisze⁴⁸: „Książeczka kosztów będzie następująco użytkowana, jeśli na towarach różnorakie wydatki poza tym drobne opłaty poniesione będą nie należy tego zaraz do wiarygodnych Ksiąg, Dziennika i Księgi Głównej wciągać i je tym przeciążać albo zapisywać, lecz to będzie do książeczki kosztów wpisane. Stąd, kiedy to będziesz uważał za stosowne i suma wydatku znaczniejsza będzie, do wymienionych ksiąg wciągać powinieneś”.

Innym podręcznikiem z wieków średnich traktującym o księgowości była praca Wolfganga Sartoriusa „Buchhalten mit zwei Preussischer Muenze, Mass und Gewichte”, która została wydana w Gdańsku w 1592. Autor pisze w niej również o koncie „Koszty”, ewidencjonując na nim koszty pośrednie, które są potem przenoszone na konto „Zyski i Straty”⁴⁹.

Kolejne podręczniki nie wniosły tak bardzo istotnych nowości do rozwoju rachunkowości. Bardzo dużą rolę odgrywała w rozwoju rachunkowości Hanza, czyli niemiecki związek

⁴⁷ Tamże, s.37

⁴⁸ A. Kaiser, „Rachunkowość w Polsce w wiekach XV i XVI, praca magisterska pod kierownictwem dr hab. J.Gierusza, Sopot 1997, s.70-71

⁴⁹ M.Gmytrasiewicz „Teoretyczne podstawy modeli ewidencji księgowej”, Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Warszawa 1997, s.45

handlowy, zrzeszający miasta nadmorskie. Księgi Hermana Wittenberga, oraz Zakonu Krzyżackiego Krzyżackiego lat 1399-1418 opisuje B. Pendorf⁵⁰.

Kolejnym etapem rozwoju był rachunek kosztów, który to rozwinął się bardzo w ramach tzw. Rachunkowości kameralnej w Niemczech. Rozwój ten przypadł na wieki XVIII i XIX. Najpierw koszty wytwarzania były przejawem zużycia dóbr, których to można było określić ilość oraz połączyć z produkowanymi rzeczami. Były to koszty surowców oraz płace pracowników, oraz znamienne jest to, że stosowano określenie „Specialaufwand” do określenia „nakładów specjalnych”, zaś koszty ogólne określano mianem „Generalaufwand”. Były to po prostu „nakłady ogólne”, które nie zaliczały się do kosztów wytworzenia, ale były wartością, która zmniejszała wynik finansowy danego okresu. Już wtedy publikowano struktury rodzajowe kosztów mianowicie: J.H. Jung w 1785 roku oraz J.M. Luch z 1804 roku. Doprowadziło to do szerszego pojęcia kosztu wytworzenia – zaliczało się do nich już koszty podstawowe, do których należały koszty takie jak: materiały, robocizna, koszty specjalne oraz koszty dodatkowe, do których należały nakłady wcześniej określane jako niekoszty (Unkosten), były to koszty ogólne wyprodukowania wyrobów oraz rozpoczęcia produkcji.⁵¹

Kolejnym etapem rozwoju rachunkowości oraz rachunku kosztów był okres rewolucji przemysłowej XIX i XX wieku w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych. W związku z tym, że rewolucja przemysłowa zwiększyła znaczenie aktywów trwałych w procesach działalności przedsiębiorstw, rachunek kosztów objął również amortyzację. Osobą, która określiła, opisała trzy metody amortyzowania – liniową, degresywną, naturalną, które są stosowane również współcześnie, był Earl A. Saliero⁵². W roku 1911 stworzono po raz pierwszy system kosztów standarowych, to znaczy koszty przestały być jedynie przedmiotem pomiaru ex post, to znaczy po zakończonym procesie⁵³. Rewolucja przemysłowa wyznaczyła nową jakość w rachunkowości, rachunkowość przestała jedynie rejestrować transakcje przedsiębiorstwa z jego otoczeniem, zaś zaczęła być narzędziem kontroli i oceny skuteczności poszczególnych elementów organizacji.

⁵⁰ B.Pendorf, „Geschichte der Buchhaltung in Deutschland”, Lipsk 1913, s. 7

⁵¹ J.Gierusz, „Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości”, ODDK, Gdańsk 2006, s.48

⁵² Saliero E.A., „Principles of Depreciation”, The Ronald Press, New York 1915, s.134-137

⁵³ D. Solomons, „The Historical Development of Cost Accounting, Handbook of Cost Accounting”, McGraw-Hill Book Company, New York, 1978, s.3-49

Okres Schmalenbachowski to lata 1918-1933, który to okres również był istotny dla rozwoju rachunku kosztów. Schmalenbach oddzielił i rozróżnił nakłady finansowe (koszty w rachunkowości finansowej) od kosztów sensu stricto (koszty w rachunkowości zarządczej). Nakłady finansowe wraz z podstawową częścią kosztów obejmują także tak zwane nakłady neutralne, które nie są kosztami i ewidencjonuje się je jedynie w rachunkowości finansowej. Celem podstawowym według Schmalenbacha było uzyskanie wyniku finansowego, zaś owe nakłady neutralne nie służyły realizacji celu podstawowego, lecz innym celom takim jak na przykład finansowanie ośrodków rekreacji itp. Koszty sensu stricto zawierają jeszcze tak zwane koszty dodatkowe, co odróżnia je od nakładów finansowych. Koszty te nie są objęte rejestracją księgową. I tak należą do nich nienaliczone wynagrodzenie za pracę samego przedsiębiorcy, odsetki od kapitału własnego, nienaliczony czynsz za użytkowanie lokalu. Umożliwia to zmierzenie 2 wyników – wewnętrznego oraz zewnętrznego⁵⁴.

Koszty można zatem określić jako zużycie dóbr w ujęciu wartościowym, które to wynika z potrzeb produkcyjnych przedsiębiorstwa⁵⁵.

Również w Polsce rachunek kosztów i badania nad nim przeprowadzali różni autorzy. Jednym z nich był J. Lachowicz, który był autorem książki pod tytułem „Podstawy teorii buchalterji”. Jak pisał wspomniany autor, „kosztami nazywamy składniki produkcji, a więc: zużycie materiałów surowych i pomocniczych, robociznę bezpośrednią (robotnicy) i pośrednią (majstrowie, technicy), zużycie opału i innych materiałów pędnych oraz smarów dla wytworzenia energii mechanicznej do poruszania maszyn itd.”⁵⁶. Ten sam autor do wydatków zalicza też np. pensje oraz np. zużycie atramentu.

W kolejnych latach duży wpływ miała teoria kapitału, oraz epoka socjalizmu. Duży wpływ na rachunek kosztów miały prace B.Minca oraz „Ekonomia Polityczna” Akademii Nauk ZSRR. Całą koncepcję tej epoki można podsumować następująco⁵⁷:

Makroekonomicznie ujmując, można mówić o tzw. Społecznych kosztach produkcji. Scharakteryzować to można jako sumę nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej wydatkowanych przez społeczeństwo na wytworzenie dóbr i usług w pewnym określonym

⁵⁴ J.Gierusz, „Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości”, ODDK, Gdańsk 2006, s.49

⁵⁵ K.Mellerowicz, „Kosten-und Kostenrechnung. Theorie der Kosten“, Walter de Gruyter und Co,Berlin ,1957, s.4

⁵⁶ J.Lachowicz, „Podstawy teorii buchalterji”, Wilno 1932, s.32

⁵⁷ J.Gierusz, „Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości”, ODDK, Gdańsk 2006, s.50”

czasie. Zużyta praca to suma wynagrodzeń, która jest ekwiwalentem za pracę oraz nieopłacona część wydatkowanej pracy, tak zwany produkt dodatkowy lub wartość dodana.

Owe Społeczne koszty produkcji dają się zapisać za pomocą wzoru:

$K_{sp} = C + V + M$, gdzie:

K_{sp} – społeczne koszty produkcji,

C – wartość zużytych środków pracy i przedmiotów pracy

V – wartość zużytej pracy, wyrażona kwota wynagrodzeń

M – produkt dodatkowy (wartość dodana) – nieopłacona w formie wynagrodzeń wartość zużytej pracy

Tak więc na powyższym przykładzie widać, że powyższy wzór zawiera dwa elementy – koszty produkcji czyli „ C ” oraz „ V ” a z drugiej strony elementy wartości przekazywanej do dyspozycji właścicieli kapitału, a także społeczeństwa jako elementu, na który składają się budżet centralny i budżety lokalne.

W późniejszym czasie, ustalono wzór na tak zwane koszty własne, który to wzór obejmował cenę (pieniężne wyrażenie kosztów społecznych) – stanowiło to pomiar kosztów produkcji, który obejmował również część produktu dla społeczeństwa⁵⁸:

$K_{wł} = c + v + m_1$, gdzie:

$K_{wł}$ – koszt własny

C – równowartość zużytych przez podmiot środków pracy i przedmiotów pracy

V – ustalone na poziomie przedsiębiorstwa wynagrodzenia osób świadczących pracę

M_1 – poniesione przez podmiot koszty nieodzwierniadające zużycia

C i V , które są ujmowane w cenie produktu powinny gwarantować odtworzenie zużytych czynników produkcji, – czyli różnych materiałów, energii, pracy itp. M_1 określa jakby wkład danego podmiotu dla społeczeństwa. W związku z wyżej wymienionym wzorem należy wspomnieć o tak zwanych minimalistycznych oraz maksymalistycznych tendencjach, jeśli chodzi o mierzenie kosztu własnego. Tendencje minimalistyczne ograniczały tę kategorię jedynie do nakładów pracy żywej, które były uzasadnione i nakładów pracy

⁵⁸ J.Gierusz “Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości”, ODDK, Gdańsk, s.51”

uprzedmiotowionej. Tendencje maksymalistyczne zaś zwiększało obszar kosztów o rozliczne elementy tworzące dany składnik (m1) oraz nieuzasadnione zużycie czynników produkcji.

Koszt określano mianem normalnego, rzeczowo dającego się z góry przewidzieć, zużycia środków trwałych i obrotowych oraz usług obcych, wycenionego w cenach nabycia płac zatrudnionych pracowników, tudzież (powstającej poprzez podział na szczeblu jednostek gospodarczych) części produktu dodatkowego – ponoszonych w ramach celowo, gospodarczo lub społecznie uzasadnionej działalności jednostek samodzielnie bilansujących⁵⁹

Przez długi czas w polskim systemie prawa bilansowego nie było jednoznacznej definicji kosztu, aż do roku 2002, kiedy to nastąpiła nowelizacja ustawy o rachunkowości.

Współcześnie pojęcie kosztu wyjaśnia ustawa o rachunkowości⁶⁰:

„rozumie się przez to uprawdopodobnione zmniejszenia w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zmniejszenia wartości aktywów, albo zwiększenia wartości zobowiązań i rezerw, które doprowadzą do zmniejszenia kapitału własnego lub zwiększenia jego niedoboru w inny sposób niż wycofanie środków przez udziałowców lub właścicieli.”

Koszt jest jednym z najczęściej używanych terminów w języku potocznym, zaś we współczesnej gospodarce pojęcie to wiąże się z ograniczonością zasobów. Wszystkie zasoby w posiadaniu jednostki gospodarczej muszą być efektywnie wykorzystywane, co również łączy się z ograniczonością ich występowania. Jednostka gospodarcza ma zazwyczaj zawsze więcej niż tylko jeden sposób wykorzystania danego zasobu. Na przykład środki pieniężne można wydać na bieżące potrzeby, bądź też zainwestować w fundusz lub chociażby lokatę w banku. Działalność każdej jednostki gospodarczej jest związana z wydatkami, z czego niektóre można określić jako wyraz zużywania się czynników produkcji. Do takich czynników można zaliczyć energię elektryczną materiały oraz pracę ludzką. Część procesów nie wyraża jednak zużywania się zasobów danej jednostki gospodarczej. Zużywanie się tych

⁵⁹ W.Malc, „Koszty jednostek samodzielnie bilansujących, w rachunek kosztów”, pod red. A.Jarugowej, W. Malca, K.Sawickiego, PWE, Warszawa 1979, s.10

⁶⁰ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm)

czynników wyrażona jest w różnych jednostkach; używane są kilogramy kilowatogodziny, litry, sztuki itp. Najlepiej by było wyrazić te miary w jednostkach pieniężnych, ponieważ dopiero dzięki temu można by było zsumować różne wielkości. Ważnym pytaniem dotyczącym zagadnienia kosztów jest pytanie: „jakie skutki niosą ze sobą wydatki na działalność firmy w danym okresie?”

Do pierwszej kategorii wydatków można zaliczyć płatności za usługi, które świadczą inne organizacje gospodarcze dla danej jednostki gospodarczej. Do tej grupy można zaliczyć na przykład użytkowanie telefonu, czynsz lub na przykład renowacja jakiejś maszyny. Zużycie czynników produkcji, do której należy owa renowacja maszyny jest zużyciem czynników produkcji. Niektóre zaś to po prostu opłaty powiązane z prowadzeniem zwykłej działalności przedsiębiorstwa. Renowacja maszyny oraz używanie telefonu są to na pewno koszty, są właśnie zużyciem czynników produkcji i dotyczą danego okresu. Jeśli np. czynsz został zapłacony za jeden miesiąc również można go zaliczyć do kosztów danego okresu.

Drugą kategorią wydatków jest zakup materiałów, do których można zaliczyć surowce do produkcji czy paliwo do samochodu dostawczego.

Zużycie energii elektrycznej jest odrębną sprawą, ponieważ mimo jej zużycia w danym miesiącu, nie otrzymawszy rachunku z elektrowni można poczekać do momentu otrzymania faktury i wówczas zaliczyć to zużycie do kosztów danego okresu. W innej sytuacji należałoby odczytać zużycie i za pomocą bieżącej ceny 1 kWh oszacować przybliżoną wartość zużytej energii. Uznane by to zostało za koszt planowany nie zaś za koszt rzeczywisty. Dopiero po otrzymaniu faktury nastąpiłaby oczywista korekta.

Wynagrodzenia za pracę z kolei są bardzo ciekawą kategorią kosztów. Wynika to z 2 rzeczy: po pierwsze pensje, bowiem zalicza się do bieżącego zużycia zasobu, jakim jest czas pracy zatrudnionych ludzi. Jest to koszt bieżącej działalności jednostki gospodarczej. Składki z tytułu ubezpieczeń społecznych nie zalicza się do kosztów bieżącej działalności firmy, nie można zaliczyć ich do zużycia jakiegokolwiek zasobu. Składki te są związane z normalną działalnością firmy, i dlatego są uważane za koszt działalności, która jest bieżąca.

Karne odsetki można z kolei zaliczyć do kosztów działalności operacyjnej, jednak są one uznawane jako pozostałe koszty operacyjne.

Podsumowując, można powiedzieć, że koszty własne firmy to po prostu zużycie różnych czynników produkcji i zasobów oraz wszystkie wydatki, które są powiązane z działalnością firmy w określonym okresie.

2.2. Koncepcje kosztu wg kryteriów wg W. C. Hasemann'a

Również jak wskazał W.C. Haseman dokładniejsze określenie tych ogólnych sformułowań wymaga wskazania następujących rzeczy⁶¹:

- 1) osób lub grup społecznych narażonych na utratę wartości
- 2) rodzaju (charakteru) wartości traconych
- 3) zasad wyceny tych wartości
- 4) zakresu kosztów odnoszonych na obiekt
- 5) obiektu, którego koszty liczymy
- 6) zakresu zdarzeń odwzorowanych poprzez koszty
- 7) celu pomiaru kosztów
- 8) czasu, w którym nastąpi lub nastąpiła utrata wartości
- 9) efektu osiągniętego dzięki ponoszeniu kosztów

W rozważaniach należałoby opisać jeszcze punkty 1-4

Punkt pierwszy odnosi się do osób lub grup tracących wartość. Według społecznej koncepcji kosztów, traci społeczeństwo w wyniku wykorzystywania zasobów naturalnych takich jak surowców naturalnych, wody, powietrza itp. W wyniku wykorzystywania tych wszystkich zasobów dokonuje się degradacja środowiska naturalnego, rośnie liczba osób chorych, następuje zmniejszenie się ilości surowców dostępnych na ziemi, dokonują się nieodwracalne zmiany w środowisku zwierząt oraz roślin.

Jeśli chodzi o określenie ilości (kwantyfikację) kosztów to dokonać jej można w wymiarze państw poprzez produkt krajowy brutto lub dochód narodowy. Ciężko jest jednak określić niektóre rzeczy, gdyż niektóre aspekty są po prostu niemierzalne. Do takich strat należą na

⁶¹ Haseman W.C., „An Interpretive Framework for Cost”, The Accounting Review, October 1968, s.738-752

przykład straty związane z efektem cieplarnianym, zgony spowodowane życiem w nowoczesnym społeczeństwie itp.

Należy tutaj również zwrócić uwagę na aspekt podmiotowy kosztów. Mówi on, że utrata wartości następuje w ramach jednostki gospodarczej, która jest w ramach prawa wyodrębnioną całością. Jednostka ta wykorzystuje swoje zasoby, fizyczne, ludzkie itp. Dla realizacji wcześniej ustalonych przez siebie celów.

Następną koncepcją w ramach tego punktu jest personalna koncepcja kosztów, która polega na tym, że tracą poszczególni ludzie, którzy są zatrudnieni w jednostkach gospodarczych oraz osoby zupełnie poza nimi. Na tej płaszczyźnie mamy do czynienia z kosztami utrzymania rodziny, kupienia mieszkania, kosztami nieudanych związków międzyludzkich lub też wychowania dzieci. Ciężko jest w tym przypadku również zmierzyć pewne rzeczy, które są po prostu nienamagalne.

Punkt drugi odnosi się do wartości traconych, i tak fizyczna koncepcja kosztów mówi o kosztach, czyli o zużyciu w sensie fizycznym różnych materiałów, energii itp.

Psychologiczna koncepcja określa koszty jako koszty będące bólem, stresem, napięciem psychicznym ludzi. Każda praca niesie ze sobą ten koszt, gdyż niesie niepewność w związku z własnym miejscem pracy.

Trzeci punkt z kolei mówi o zasadach wyceny wartości traconych.

Określa on 3 koncepcje kosztów:

- a) koncepcja kosztów historycznych – koszty przechwytyują wprost wartość czynników produkcji w rzeczywistych cenach ich pozyskania.
- b) koncepcja kosztów alternatywnych – w niej koszty są wyrażone w cenach alternatywnego wykorzystania czynnika (koszty utraconych korzyści)
- c) odtworzenia – koszty wykazuje się w cenach odtworzenia zużytych zasobów

Ostatnią rzeczą jest zakres kosztów obciążający dany obiekt. Należy tutaj wspomnieć o koncepcji kosztów indywidualnych, której to przedmiotem pomiaru są wartości tracone, i które są ściśle zidentyfikowane z danym obiektem. Koncepcja kosztów pełnych mówi zaś o tym, że koszty danego obiektu to również koszty indywidualne.

2.3 Klasyfikacja kosztów

Jednostki gospodarcze w praktyce mają do wyboru jedną z czterech odmian ewidencji i rozliczania kosztów:

- a) koszty w układzie rodzajowym, następnie ich rozliczanie na miejsca powstawania i nośniki kosztów
- b) koszty w ograniczonej ewidencji kosztów do układu rodzajowego
- c) ograniczona ewidencja kosztów do układu kalkulacyjnego
- d) ewidencja kosztów w układzie kalkulacyjnym z uwzględnieniem poszczególnych elementów układu rodzajowego na kontach analitycznych.

Najobszerniejsze informacje można uzyskać stosując jednocześnie obok siebie oba układy kosztów. Najczęściej przy stosowaniu obu metod ewidencjonuje się i rozlicza koszty w 4 etapach. Pierwszy etap to wstępna ewidencja kosztów prostych w układzie rodzajowym. Kolejny etap to podzielenie wg kryterium celu ich poniesienia i następuje ich rozliczenie w czasie. Następnie kalkuluje się koszty wyrobów oraz usług, zaś ostatni, czwarty etap to ostateczne rozliczenia kosztów i wyników kalkulacji.

2.3.1 Klasyfikacja według układu rodzajowego

Najbardziej elementarnym kryterium klasyfikacyjnym koszty w koncepcji kosztów historycznych jest podział ich według rodzajów, poprzez który dostaje się jednorodne koszty proste, które z punktu widzenia jednostki nie dają się rozłożyć na elementy. Układ rodzajowy jest niezależny od charakteru prowadzenia działalności. Nie ma tutaj znaczenia sprawa zaliczania kosztów do kosztów danego, bieżącego okresu, bądź przyszłych okresów.

Kosztami które wchodzą w skład układu rodzajowego są⁶² :

⁶² E.Kalwasińska, D.Maciejowska, „Rachunkowość finansowa”, Wydawnictwa Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2003, s.46-47

a) amortyzacja – są to koszty powstałe w wyniku zużycia rzeczowego majątku trwałego oraz wartości niematerialnych niematerialnych prawnych, amortyzacja ujmowana tu jest uwzględniona w planie amortyzacyjnym dla każdego roku i obciąża ona zasadniczą działalność jednostki.

b) usługi obce – do tych kosztów zaliczane są wartości robót i usług świadczonych przez inne firmy na rzecz danej jednostki gospodarczej, między innymi należą do nich:

- koszty robót i usług wykonywanych przez inne firmy na powierzonych im składnikach, np. obróbka termiczna, farbowanie, koszty transportu i usług z nim związanych, koszty spedycji, usługi remontowe, oraz inne, do których zalicza się: usługi telekomunikacji, najmu, dzierżawy, bankowe, pocztowe itp.

c) zużycie materiałów i energii – do tego rodzaju kosztów należy zaliczyć koszty związane z materiałami podstawowymi czyli surowcami, materiałami pomocniczymi, opakowaniami, paliwem, odpadkami, częściami zamiennymi dla maszyn i urządzeń, materiałami biurowymi, półfabrykatami obcej produkcji itp. W skład tych kosztów również wchodzi wartość zużytej energii elektrycznej i cieplnej, wody (zimnej i ciepłej) oraz sprężonego powietrza.

d) wynagrodzenia – osobowe oraz bezosobowe wydawane w naturze i gotówką i w wartości brutto, bez względu na charakter stosunku pracy

e) świadczenia na rzecz pracowników – są to wpłaty-składki na ubezpieczenie społeczne zatrudnionego personelu, na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych odpis na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych, posiłki dla pracowników, składki na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, świadczenia wynikające z przepisów BHP, dopłaty do biletów dla pracowników, wydatki na szkolenie pracownika

f) wartość sprzedanych materiałów i towarów w cenie nabycia lub zakupu

g) opłaty i podatki, do których należą między innymi podatek od środków transportu, podatek od nieruchomości, podatek gruntowy, podatek od psów, podatek leśny, podatek rolny, podatek od towarów i usług – naliczony, nie podlegający zwrotowi lub należny związany z importem i reprezentacją i reklamą, opłatę skarbową, opłaty notarialne, opłaty sądowe, opłaty na rzecz administracji centralnej i terenowej, opłaty za korzystanie ze środowiska i zanieczyszczanie, opłaty za wieczystą dzierżawę, opłaty licencyjne.

h) pozostałe koszty – zalicza się do nich między innymi opłaty związane z ubezpieczeniem, wydatki związane z podróżami służbowymi pracowników, składki na rzecz różnych organizacji.

2.3.2 Klasyfikacja według układu kalkulacyjnego

Kosztami w układzie kalkulacyjnym są:⁶³

a) koszty produktu i koszty okresu

Koszty w układzie kalkulacyjnym to następna grupa kosztów związana z koncepcją kosztów historycznych. Klasyfikuje się je na podstawie ich cech oraz właściwości, co pozwala na ich późniejsze rozróżnienie. Koszty produktu to koszty, które znajdują się w produkowanych przez jednostkę gospodarczą produktach. W skład tych kosztów wchodzi koszty bezpośrednie oraz uzasadniona część kosztów pośrednich. Bardzo ważnym kryterium podziału kosztów jest czas, gdyż według zasady memoriałowej obowiązującej w polskiej rachunkowości koszt nie może być identyfikowany z wydatkiem. Wystąpienie wydatku może nastąpić wraz z kosztem, wydatek może wyprzedzać koszt, a także może być dokonany później. Z tego powodu powinno się rozliczać międzyokresowe koszty, czyli rozliczać koszty w danym czasie. Jest to konieczne, gdyż potrzebne jest ustalenie kosztów poniesionych na przyszłe okresy oraz uwzględnienie rezerw. Rozliczenia międzyokresowe kosztów można podzielić na czynne i bierne. Z czynnymi ma się do czynienia na przykład podczas zapłaty za usługę za jakiś okres czasu z góry, zaś z biernymi wówczas, gdy koszt zostaje przez jednostkę gospodarczą w jakiś sposób oszacowany, a następnie po jakimś czasie skorygowany.

b) koszty bezpośrednie i pośrednie

Koszty bezpośrednie i pośrednie to kolejny rodzaj kosztów, który jest powiązany z produktami wytwarzanymi w jednostce gospodarczej. Koszty, które „towarzyszą” procesowi wytwórczemu danego produktu to koszty pośrednie. Zalicza się do nich na przykład amortyzacja maszyn produkujących dany wyrób. Natomiast koszty materiałów, surowców, praca personelu – wszystko to to koszty bezpośrednie.

c) koszty według rodzajów działalności

Koszty produkcji, koszty handlowe, oraz koszty usług to kategoria kosztów według rodzajów działalności.

d) koszty działalności podstawowej i pomocniczej

Koszty działalności podstawowej i pomocniczej to koszty wyodrębnione według miejsc powstania. Są one związane z poszczególnymi etapami działalności oraz z organizacją

⁶³ Praca zbiorowa pod redakcją Marii Gmytrasiewicz, „Rachunkowość” PWN, Warszawa 1997, I/C/322

strukturalną jednostki. Zaliczają się do nich koszty wydziałów produkcji pomocniczej, koszty powstające w komórkach obsługi, magazynach oraz koszty ogólnozakładowe.

e) koszty według faz działalności

Koszty dzielą się również biorąc pod uwagę kryterium celu ich poniesienia. Do tej grupy zalicza się koszty sprzedaży, zakupu, koszty ogólnozakładowe, koszty działalności właściwej.

f) straty nadzwyczajne

Straty nadzwyczajne zaś to wynik zdarzeń losowych, postępowań układowych bądź naprawczych.

2.4 Pomiar i wycena kosztów

Jak już zostało powiedziane zużywanie się różnych czynników produkcji wyrażane jest w różnych jednostkach tak więc zastosowanie jednostek pieniężnych pozwala na porównywanie różnych kosztów. Jest to tak zwana wycena zużycia czynników produkcji. Jednostki miary takie jak kilogramy, litry czy kilowatogodziny określają wielkość zużycia i stosuje się je głównie w księgowej ewidencji ilościowo-wartościowej

Mierzenie i rejestrowanie zużywania się środków gospodarczych można dokonać bazując albo na poszczególnych wydziałach, zakładach, komórkach organizacyjnych, stanowiskach pracy bądź według poszczególnych produktów lub części tych produktów wytwarzanych na podstawie zleceń.

Ilościowy pomiar zużycia to tak naprawdę pomiar w momencie przekazania danego składnika do użytkowania, co często nie jest możliwe, gdyż niektóre materiały takie jak np. cukier są niemierzalne. Wówczas zużycie materiałów jest szacowane oraz ustala się normę zużycia danego składnika na jednostkę produktu. Jest to tak zwana remanentowa metoda pomiarów zużycia. Konieczne jest jednak weryfikowanie uzyskanych wyników przez spis inwentaryzacyjny zapasów. W przypadku produkcji materiałochłonnej to znaczy takiej, w której zużycie materiałów jest większe od zużycia innych zasobów, pomiar przejawia się w wyniku określenia uzysku produktów z jednostki wsadu materiałowego. Stosuje się w tym celu bilans wsadu i uzysku, który polega na porównaniu zużytych w ilości materiału i odpowiadających im ilości wytworzonych produktów⁶⁴.

⁶⁴ Praca zbiorowa pod redakcją Marii Gmytrasiewicz „Rachunkowość”, PWN Warszawa 1997, I/D/9

Kolejnym czynnikiem pracy, który jest mierzony, to praca ludzka. Czynniki te można mierzyć biorąc za kryterium czas pracy, lub biorąc za kryterium ilość i jakość pracy. Przeprowadza się to za pomocą urządzeń (np. zegary) jak i za pomocą listy obecności.

Normy zużycia środków

Jeżeli jakiś dany surowiec jest zużywany z taką samą częstotliwością i przetwarzany w określony, powtarzalny sposób to wówczas, tworzy się najczęściej normy zużycia danego czynnika. Przeprowadza się to studiując i analizując produkt oraz strukturę technologiczną wyrobu.

2.5 Amortyzacja jako koszt szczególny

Amortyzacja jako koszt ma wpływ na wynik bilansowy, ponieważ tutaj wyraźnie się zaznaczają się różnice między prawem podatkowym i bilansowym. Majątek trwały podczas działalności przedsiębiorstwa zużywa się. Umorzenie to odpowiednik amortyzacji, który koryguje księgową wartość brutto. Cechą wspólną dla amortyzacji w obu podejściach jest to, że jest ponoszona w kilku okresach sprawozdawczych⁶⁵.

W prawie bilansowym nie ma ustawowej definicji amortyzacji, gdyż uznano, że wynika ona z teorii ekonomii i jest powszechnie znana. W poprzednich latach przed wprowadzeniem ustawy o rachunkowości amortyzacja była regulowana poprzez rozporządzenia Rady Ministrów. Rozporządzenia te miały swoje źródło w przepisach podatkowych.

Znowelizowana ustawa o rachunkowości nie przyczyniła się do zbliżenia pojęć z prawa podatkowego i bilansowego a wręcz uczyniła je bardziej skomplikowanymi.

Z uwagi na fakt, iż ustawy podatkowe dopuszczają amortyzację wyłącznie metodą liniową lub degresywną, dla celów bilansowych najczęściej stosowane są te właśnie metody. Na dzień przyjęcia środka trwałego do używania należy ustalić okres lub stawkę i metodę jego

⁶⁵ E. Walińska, Amortyzacja – szczególny koszt działalności jednostki, „Monitor Rachunkowości i Finansów” 1999, nr 10, s.49

amortyzacji⁶⁶. Ustawa o rachunkowości nie precyzuje, jakimi metodami należy dokonywać odpisów amortyzacyjnych. Wybór metody ustawodawca pozostawił w gestii jednostki. Wybór metody jest decyzją w gestii jednostki gospodarczej, kryterium jest porównywalność wyników działalności w następujących po sobie okresach. Powinno to się odbywać niezależnie od poziomu rentowności i być bez związku z przepisami prawa podatkowego⁶⁷.

Prawo bilansowe dopuszcza amortyzację według 3 metod: liniowej, degresywnej, zróżnicowanego odpisu⁶⁸:

- metoda liniowa, która jest najczęściej stosowaną metodą, określana również jako amortyzacja równomierna. Umownie przyjmuje się, że środek trwały zużywa się równomiernie przez okres jego eksploatacji, więc również równomiernie będą obciążane koszty jego produkcji. Stawka amortyzacji to iloraz wartości początkowej środka trwałego i czasu użytkowania. Amortyzacja liniowa jest często wyrażana w postaci stawki procentowej.

- metoda degresywna, która należy do metod tzw. Nierównomiernego dokonywania odpisów. Cechą charakterystyczną jest to, że stawki maleją w miarę upływu lat eksploatacji środka trwałego, ponieważ jego wartość użytkowa a co za tym idzie, wydajność, są mniejsze. Metoda degresywna w prawie bilansowym jest dokonywana poprzez 2 metody a mianowicie, według metody malejącego salda, oraz metody sumy cyfr rocznych.

- metoda zróżnicowanego odpisu, która polega na tym, że odpis jest ustalony na podstawie oczekiwanego okresu użycia środka trwałego. Warto dodać, że metoda ta nie jest dopuszczona przez przepisy prawa podatkowego.

Jednym z rozwiązań jest także dopuszczenie w prawie bilansowym możliwości uproszczonego amortyzowania jest tak zwana amortyzacja jednorazowa⁶⁹. Ustawa dopuszcza prawo dokonywania odpisów jednorazowych w odniesieniu do środków trwałych o niskiej wartości.

⁶⁶ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 32, ust. 3

⁶⁷ MSR nr 4, „Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Warszawa 1994, s.92

⁶⁸ W. Wyrzykowski, „Wynik bilansowy a dochód podatkowy w okresie transformacji systemowej”, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2003, s.111

⁶⁹ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 32, ust.6

2.6 Przychody – pojęcie w prawie bilansowym

Podobnie jak koszty w polskim ustawodawstwie znalazła się definicja przychodów. Mówi ona mianowicie, że przychody to „uprawdopodobnione powstanie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zwiększenia wartości aktywów albo zmniejszenia wartości zobowiązań, które doprowadzą do wzrostu kapitału własnego lub zmniejszenia jego niedoboru w inny sposób niż wniesienie środków przez udziałowców lub właścicieli”⁷⁰.

Do przychodów zalicza się należne lub uzyskane kwoty pieniężne, z tytułu sprzedaży różnych różnorodnych składników majątkowych oraz świadczenia usług oraz z pozostałych tytułów, które są związane z normalną działalnością gospodarczą danej jednostki. Zaliczyć możemy tutaj takie przychody jak kary uznane za rekompensatę z tytułu usług, do świadczenia, których dany podmiot musiał przystąpić w wyniku złamania przez kontrahenta warunków, które wypływają z kontraktu. Do takich kar można zaliczyć kary za nieregulowanie w terminie należności wobec danego podmiotu, który to w ten sposób kredytuje drugi podmiot gospodarczy, co nie dzieje się z własnej woli tego pierwszego posiadającego takie należności. Do pozostałych przychodów zalicza się przychody ze sprzedaży towarów, wyrobów już gotowych, materiałów, środków trwałych, papierów wartościowych i innych składników aktywów, otrzymywane opłaty za usługi różnego rodzaju od serwisowych aż do kredytowych, dotacje przedmiotowe itp.⁷¹

Warto dodać, że ustawa o rachunkowości z 1994 roku nie zawierała jednoznacznej definicji przychodów, zawierała jedynie elementy składowe przychodów. Dopiero znowelizowana ustawa o rachunkowości z 2002 roku nawiązuje do pojęcia przychodów, określonych w Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości nr 18.

Kolejną podstawą zmian w polskich przepisach były dyrektywy Unii Europejskiej, mianowicie Dyrektywa z dnia 13 czerwca 1983 roku o skonsolidowanych bilansach, Dyrektywa z dnia 8 grudnia 1986 roku o rocznych bilansach i skonsolidowanych bilansach

⁷⁰ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, art.3 ust. 1, pkt 30, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm.)

⁷¹ Anna Karmańska, Ewa Walińska, „Koszty w prawie bilansowym i podatkowym”, wydawnictwo AD Drągowski, Warszawa 2004, s.12

banków i innych instytucji finansowych oraz Dyrektywa z 19 grudnia 1991 roku o rocznych bilansach i skonsolidowanych bilansach towarzystw ubezpieczeniowych.

Przychodem jest wpływ korzyści ekonomicznych brutto danego okresu, powstały w wyniku działalności gospodarczej jednostki, skutkujący zwiększeniem kapitału własnego, inny niż zwiększenia wynikające z wpłat udziałowców. Międzynarodowy Standard Rachunkowości Nr 18 mówi mianowicie o 3 grupach przychodów:

- a) ze sprzedaży towarów oraz produktów
- b) ze świadczenia usług
- c) z tytułu użytkowania przez inne podmioty aktywów jednostki gospodarczej przynoszących odsetki (za użytkowanie środków pieniężnych), tantiemy (za użytkowanie patentów, patentów, znaków handlowych, praw autorskich, programów komputerowych) oraz dywidendy (zyski z inwestycji kapitałowych).⁷²

Przychody ze sprzedaży produktów i towarów należy ująć, jeśli zostały spełnione następujące okoliczności⁷³:

- podmiot gospodarczy przekazał nabywcy znaczne ryzyko i korzyści wynikające z praw własności do produktów i towarów,
- podmiot gospodarczy przestaje być zaangażowana w sposób trwały w zarządzanie sprzedanymi produktami i towarami w stopniu, w jakim zazwyczaj funkcję taką realizuje się wobec zapasów, do których posiada się prawo własności, ani też nie sprawuje nad nimi efektywnej kontroli,
- pojawia się prawdopodobieństwo, że jednostka gospodarcza uzyska korzyści ekonomiczne z tytułu transakcji
- koszty poniesione jak i koszty, które zostaną poniesione przez jednostkę gospodarczą w związku z transakcją, można wycenić w wiarygodny sposób,
- kwotę przychodów można wycenić w wiarygodny sposób.

⁷² Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 18

⁷³ §14 MSR nr 18

Pierwszy punkt mówi o przeniesieniu na kupującego praw własności lub o fizycznym przekazaniu danych dóbr. W danych przypadkach przychód nie może być uznany. Odbywa się to w następujących przypadkach⁷⁴:

- wpływ przychodów z tytułu sprzedaży jest uzależniony od uzyskania przychodów z tytułu sprzedaży przez ich nabywcę,
- dostarczenie uznaje się dopiero po zainstalowaniu danych dóbr, zaś instalacja jest znaczną częścią umowy i nie jest wciąż zakończona przez dany podmiot gospodarczy,
- kupujący ma prawo wycofania się z zakupu z powodów ustalonych w umowie sprzedaży i dana jednostka gospodarcza nie ma pewności, co do prawdopodobieństwa pojawienia się zwrotu zakupów.

2.6.1 Klasyfikacja przychodów

Do zakresu rzeczowego przychodów w prawie bilansowym można zaliczyć⁷⁵ :

- a) Przychody z podstawowej działalności operacyjnej
- b) Przychody z pozostałej działalności operacyjnej
- c) Przychody z operacji finansowych
- d) Zyski nadzwyczajne

Ad.a

Przychód operacyjny jest związany z podstawową działalnością jednostki. Do przychodów zaliczamy należne i uzyskane kwoty, bez względu na to czy zostały zapłacone czy nie oraz przychody za sprzedane produkty, materiały, towary, skorygowane o udzielone rabaty, bonifikaty itp., jak i dopłaty i zmniejszone o należny od tej sprzedaży podatek VAT.

Ad.b

Wszystkie przychody, które nie są powiązane ze zwykłą działalnością jednostki można zaliczyć do tej kategorii przychodów. Należą do nich przychody związane z działalnością socjalną, przychody ze zbycia środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych, przychody z odpisu przedawnionych, umorzonych i nieściągalnych zobowiązań, z rozwiązaniem rezerw, z korektami odpisów aktualizujących

⁷⁴ §16 MSR nr 18

⁷⁵ Elżbieta Kalwańska, Dantua Maciejowska, „Rachunkowość finansowa”, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2003, s.44-45

wartość aktywów, z odszkodowaniami, karami i grzywnami, z otrzymaniem nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny aktywów, w tym także środków pieniężnych na inne cele niż nabycie lub wytworzenie środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych.

Ad.c

Przychody tworzące tę grupę przychodów to przychody finansowe, do których zaliczamy: rozwiązane rezerwy z tytułu przewidywanych kosztów i strat finansowych, otrzymane i naliczone odsetki karne od należności i pożyczek, nadwyżka dodatnich różnic kursowych nad ujemnymi przy wycenie w walutach obcych, odpisy aktualizujące wartości inwestycji, otrzymane dywidendy, zyski ze zbycia inwestycji oraz otrzymane i naliczone odsetki od udzielonych pożyczek, środków zgromadzonych na rachunkach bankowych, posiadanych obligacji obcych.

Ad.d

Zyski nadzwyczajne to zyski powstałe w wyniku zdarzeń ciężkich do przewidzenia zdarzeń. Są to działania poza obszarem działań operacyjnych podmiotu gospodarczego oraz zyski te nie mają nic wspólnego z ogólnym ryzykiem jej prowadzenia. Do tej grupy można zaliczyć odszkodowania otrzymane z powodu utraty jakichś aktywów w wyniku nieprzewidzianych zdarzeń losowych.

2.7 Pomiar przychodów

Wysokość przychodów ustala się według wartości godziwej zapłaty otrzymanej bądź należnej – przychód jest równy kwocie środków pieniężnych otrzymanych lub należnych⁷⁶.

Gdy wpływy środków pieniężnych są odroczone, to wartość godziwa przychodu na moment jego ujęcia w księgach może być niższa od nominalnej wartości środków pieniężnych otrzymanych lub należnych. Wartość godziwa ustalana jest poprzez dyskontowanie przyszłych wpływów⁷⁷. Stopą dyskontującą przyszłe wpływy ze sprzedaży powinna być:

-stopa oprocentowania podobnych kredytów zaciąganych przez podmioty charakteryzujące się podobnym ryzykiem lub

⁷⁶ §9 MSR nr 18

⁷⁷ §11 MSR nr 18

-przy której wartość nominalna zapłaty, dyskontowana jest do równowartości gotówkowej ceny sprzedawanych dóbr lub usług.

Różnicę między wartością godziwą a nominalną wartością zapłaty ujmuje się jako przychody z tytułu odsetek.

2.8 Wynik finansowy

Wynik finansowy to pojęcie z prawa bilansowego, którego podstawą jest ustawa o rachunkowości. Pojęcie to nie ma odniesienia w prawie podatkowym, ponadto jak mówi ustawa o rachunkowości „jednostki obowiązane są stosować przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy”⁷⁸. Przepis ten nakazuje jednostkom gospodarczym stosować zasady rachunkowości w sposób prawidłowy oraz zapewniający rzetelne i jasne przedstawienie wyniku finansowego oraz ich rentowności. Wynik finansowy jest wyrazem końcowego i sumarycznego efektu działań. Jest to miernik, wartość, która jako finansowy rezultat działalności przedsiębiorstwa mówi nam o końcowym przyroście wartości (lub stracie). Wynik finansowy jest rezultatem działalności jednostki gospodarczej, która jest wyrażana w pieniądzu. Według wielu finansistów pojęcie to mówi nam w wielkościach bezwzględnych o tym, że zysk lub strata z całej działalności przedsiębiorstwa jest sumą algebraiczną wyników zwyczajnych i wyników nadzwyczajnych z działań celowo podejmowanych przez przedsiębiorstwo, przy czym w wielkościach względnych wynik finansowy stanowi relację jego kwoty bezwzględnej do obrotu, tj. przychodów ze sprzedaży lub kosztów ich uzyskania, lub zaangażowania zasobów majątkowych, kapitałowych albo osobowych.

Dopiero w artykule 42 następuje sprecyzowanie wyniku finansowego: „W jednostkach innych niż banki i zakłady ubezpieczeń na wynik finansowy netto składają się: wynik działalności operacyjnej, w tym z tytułu pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych, wynik operacji finansowych, wynik operacji nadzwyczajnych”⁷⁹.

⁷⁸ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art.4

⁷⁹ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art.42

Warto w tym momencie dodać parę słów na temat sprawozdania finansowego, którego elementem jest wynik finansowy oraz sprecyzować cele ustalania wyniku finansowego.

Jak już wcześniej wspomniano, wynik finansowy informuje w sposób syntetyczny o finansowym rezultacie działalności gospodarczej przedsiębiorstwa, oraz jest podstawą dla późniejszych decyzji w obszarze bieżącej działalności.

Celem ustalenia wyniku finansowego jest wiele czynników. Ponieważ wynik finansowy informuje o finansowej działalności przedsiębiorstwa, więc stanowi efekt decyzji ekonomicznych, podjętego ryzyka na koszt przedsiębiorcy. Już z tego mogą wynikać odpowiedzi na pytania dotyczące efektywności podjętych wcześniej decyzji. Poprzez wynik finansowy widać zestawienie kosztów oraz przychodów, przez co można również określić, jakie są przychody przy danych kosztach, jakie przychody oraz koszty zostały uzyskane przy poszczególnych operacjach. W pewien sposób również mówi o efektywności oraz racjonalności wykorzystywania posiadanych zasobów. Nie sposób pominąć tutaj również inne motywy dążenia do zysku netto, do których zaliczyć można zwykły psychologiczny motyw do uzyskiwania korzyści materialnych. Jak najbardziej korzystny wynik finansowy jest więc efektem materialnego zainteresowania.

Sprawozdanie finansowe jest przeznaczone między innymi dla akcjonariuszy i ewentualnych przyszłych inwestorów, którzy zamierzają kupić udziały lub akcje. Analiza bilansu, rachunku zysków i strat oraz przepływu środków pieniężnych powinna odpowiedzieć na pytanie czy zarząd przedsiębiorstwa działał w sposób efektywny racjonalny oraz najkorzystniejszy oraz czy warto przedłużyć mu kontrakty i czy wypłacić premię. Inwestor - na podstawie sprawozdania finansowego musi zdecydować, czy warto kupić akcje, a aktualni właściciele mogą zdecydować, czy aby nie powinni pozbyć się udziałów danej spółki, przedsiębiorstwa. Łatwo stwierdzić jak przekłada się wielkość zysków na cenę każdej z akcji. Zazwyczaj po podniesieniu prognoz danej spółki co do wyższego zysku danej jednostki gospodarczej rośnie popyt na akcje tej spółki przez co z kolei rosną ceny akcji. Nie trzeba również mówić, że zysk to kategoria, która wpływa na możliwości rozwoju danej jednostki gospodarczej, o jej przyszłych perspektywach oraz możliwościach. Duży zysk daje duże możliwości inwestowania w reklamę, badania, czy rozwój w każdej dziedzinie danego przedsiębiorstwa.

Plagą, która zniekształca wynik finansowy są oszustwa księgowe często dokonywane przez zarządy spółek, którymi kierują różne motywy. Sprawozdanie finansowe służy również bankom do oceny zdolności kredytowej i jest podstawą decyzji o udzieleniu bądź przedłużeniu umowy kredytowej. Wiadomo również, że wysokość podatków również skorelowana jest bardzo często z wykazywanym dochodem. Od danych bilansowych bardzo wiele zależy, i to nie jedynie w sferze finansów przedsiębiorstwa. Wnioski, które wyciąga się ze sprawozdania finansowego znaczą bardzo wiele i jak już zostało powiedziane nie tylko w sferze działalności przedsiębiorstwa. Szczególnie od wyniku finansowego zależy kariera wielu prezesów a niekiedy reszty personelu zatrudnionego w dziale finansowym i księgowym. „Korekta” wyniku finansowego dokonywana jest nie tylko w górę, ale często dzieje się, że istnieją motywy, które podpowiadają zaniżenie wyniku finansowego. Do najczęstszych motywów zaniżania wyniku finansowego należą:

- chęć zmniejszenia nacisku personelu na podnoszenie płac
- niższy wynik finansowy to oszczędności na podatkach
- zaniżanie wyceny przedsiębiorstwa w celu jego wykupienia

I odwrotnie, do najczęstszych motywów zawyżania wartości wyniku finansowego należą:

- chęć uniknięcia upadłości
- usprawiedliwienie luksusowych wydatków zarządu oraz kierownictwa
- również usprawiedliwienie braków sukcesów w innych dziedzinach, na przykład w zdobywaniu nowych rynków
- pozyskania nowych inwestorów
- przedłużenie własnych kontraktów, pobranie wyższych wynagrodzeń
- uzyskanie kredytu bankowego
- podniesienie wartości rynkowej spółki poprzez wzrost jej wartości księgowej

W celu osiągnięcia powyższych celów istnieje wiele instrumentów, do których można zaliczyć takie posunięcia jak:

- sprzedaż rzeczy lub praw lub usług po cenie, która jest ciężka do ustalenia, bo są to rzeczy trudne do wycenienia takie jak prawa, patenty itp.
- „sprzedaż” fikcyjnych transakcji, przede wszystkim na usługi niematerialne, po czym następuje „odwrócenie” transakcji w przyszłości.
- zaliczanie do sprzedaży niewykonanych usług, lub w przypadku chęci uzyskania niższego wyniku finansowego zaniżanie przychodów poprzez ich kwalifikację do kosztów przyszłych okresów
- bardzo częstym krokiem jest księgowanie kosztów w okresach przyszłych zamiast w okresach, których faktycznie te koszty dotyczą

2.8.1 Wynik finansowy jako wielkość określana przez wzrost lub spadek kapitału

Wynik finansowy określa się poprzez wzrost lub spadek wartości kapitału własnego. Jest to tak zwane ujęcie nominalne, przy czym kapitał własny jest mierzony na początek i na koniec okresu sprawozdawczego. Słowo „kapitał” pochodzi od łacińskiego słowa „kapitale” powiązanego ze słowem „kaput”, które znaczy „głowa”⁸⁰.

Kapitał to pewna suma, dzięki której można uzyskiwać odsetki. Według różnych definicji kapitał to również ilość zasobów, który może przynieść jakieś efekty w przyszłości. W skład kapitału wchodzi wszystkie zasoby przekazane przez podmioty zewnętrzne takie jak akcje, kredyty, pożyczki. Zyskiem jest więc przepływem majątku ponad to co jest konieczne dla zachowania kapitału w nienaruszonej wielkości. Jedną z koncepcji kapitału, która jest przedstawiana mówi, że „Kapitał to w istocie energia ucieleśniona w zasobach, więc prawa rządzące energią znajdują zastosowanie przy wyjaśnianiu struktury kapitału. Kluczową kategorią jest tu entropia, która postrzegana jako tendencja do samoistnego zmniejszania się koncentracji energii (kapitału) jest źródłem ryzyka i przejawia się w naturalnym istnieniu i działaniu destrukcyjnych sił określających rzeczywistość społeczno – gospodarczą.”⁸¹

⁸⁰ M.Dobija, D.Dobija, „O naturze kapitału”, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, tom 17 (73), Warszawa 2003, s.7

⁸¹ Ibidem, s.24

Współcześnie wysuwane są jedynie 2 koncepcje kapitału, które przejawiają się w 2 podejściach: jednostkowym oraz własnościowym.⁸² Obie koncepcje kapitału prezentują osobliwe podejście do tematu⁸³.

Rzeczowa koncepcja kapitału pokazuje część majątku narodowego oraz uważa się go jako środki gospodarcze będące w dyspozycji przedsiębiorcy. Część opinii wysuwa też pojęcie kapitału fizycznego, który oznacza całość przetworzonych produktów, które są używane do prowadzenia działalności gospodarczej. Do tych produktów można zaliczyć pojazdy przeznaczone do transportu w firmie, budynki, magazyny, maszyny itp. Do kapitału finansowego zalicza się środki finansowe takie jak papiery wartościowe, bony skarbowe, obligacje, akcje, gotówka. To właśnie kapitał mówi nam o możliwościach danego przedsiębiorstwa, które można zbadać poprzez ustalenie na przykład zdolności produkcyjnych.

W koncepcji własnościowej słowo kapitał jest podobne do terminów „kapitał własny” oraz „aktywa netto”. Wyraża on wartość zainwestowanych w dany podmiot środków finansowych albo zainwestowanej siły nabywczej. W podejściu finansowym kapitał własny ustala się i mierzy za pomocą różnicy między sumą aktywów oraz zobowiązań.

Obok koncepcji kapitału występują i odpowiadają im tak zwane koncepcje zachowania kapitału. W praktyce wyróżnia się 3 koncepcje zachowania kapitału⁸⁴:

a) realnego, b) nominalnego, c) rzeczowego.

Jeśli chodzi o rzeczową koncepcję kapitału, to uzyskanie zysku osiąga się w momencie, kiedy nie następuje zmniejszenie dotychczasowych zdolności produkcyjnych przedsiębiorstwa. Zużycie zasobów ujęte w wartości odtworzeniowej mówi o kosztach. Z tego wynika, że różnica między przychodami i kosztami, która stanowi wynik finansowy powinna być skorygowana o odpis, który jest gwarancją pokrycia różnicy między ceną zakupu wykorzystanych aktywów a ich wartością odtworzeniową.

⁸² D.Kamerschen, R.McKenzie, C.Nardinelli, „Ekonomia”, Fundacja Gospodarcza NSZZ Solidarność, Gdańsk 1991, s.4

⁸³ J.Gierusz, „Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości”, ODDK, Gdańsk 2006, s.220

⁸⁴ J.Turyna, „Standardy rachunkowości, MSR – US GAAP – polskie ustawodawstwo”, Difin, Warszawa 2003, s.103-106

Nominalna koncepcja zachowania kapitału mówi, że kapitał, który jest wyrażony w pieniądzu na koniec okresu nie może być mniejszy od stanu na początku danego okresu. Określenie oraz pomiar zmian kapitału w tym podejściu jest oparty na systemie kosztów historycznych. Przyrost nominalnego kapitału pieniężnego jest określany mianem zysku. W pojęciu zysku zawiera się ta część wzrostu cen aktywów przewyższająca przyrost, który może być odczytany z ogólnego poziomu cen. Zysk spełnia więc wiele celów ale głównie służy inwestorom oraz wierzycielom do estymowania przepływów pieniężnych oraz do oceny ryzyka inwestycyjnego i kredytowego.

2.8.2 Wynik finansowy w rachunku zysków i strat w wariantcie kalkulacyjnym i porównawczym

Zgodnie z ustawą o rachunkowości jednostki gospodarcze mogą ustalać wynik finansowy w sposób przez siebie wybrany według wariantu kalkulacyjnego lub porównawczego⁸⁵. Rachunek zysków i strat to zestawienie przychodów i kosztów wypracowanych przez spółkę w danym okresie sprawozdawczym.

Rachunek zysków i strat w wariantcie kalkulacyjnym wygląda następująco⁸⁶:

A. Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, w tym:

- od jednostek powiązanych

I. Przychody netto ze sprzedaży produktów

II. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów

B. Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów, w tym:

- jednostkom powiązanym

I. Koszt wytworzenia sprzedanych produktów

II. Wartość sprzedanych towarów i materiałów

C. Zysk brutto ze sprzedaży (A-B)

D. Koszty sprzedaży

E. Koszty ogólnego zarządu

F. Zysk ze sprzedaży (C-D-E)

G. Pozostałe przychody operacyjne

⁸⁵ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 47, ust.4

⁸⁶ A.Karmańska, E.Walińska, „Koszty i przychody w prawie bilansowym i podatkowym”, AD. Drągowski S.A, Warszawa 2004, s.154

I. Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych

II. Dotacje

III. Inne przychody operacyjne

H. Pozostałe koszty operacyjne

I. Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych

II. Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych

III. Inne koszty operacyjne

I. Zysk z działalności operacyjnej (F+G-H)

J. Przychody finansowe

I. Dywidendy i udziały w zyskach, w tym:

-od jednostek powiązanych

II. Odsetki, w tym:

-od jednostek powiązanych

III. Zysk ze zbycia inwestycji

IV. Aktualizacja wartości inwestycji

V. Inne

K. Koszty finansowe

I. Odsetki, w tym:

-dla jednostek powiązanych

II. Strata ze zbycia inwestycji

III. Aktualizacja wartości inwestycji

IV. Inne

L. Zysk z działalności gospodarczej (I+J-K)

M. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych (M.I.-M.II.)

I. Zyski nadzwyczajne

II. Straty nadzwyczajne

N. Zysk brutto (L+-M)

O. Podatek dochodowy

P. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku

R. Zysk netto (N-O-P)

Przychody ze sprzedaży netto to chyba najważniejszy wskaźnik osiągnięty przez daną jednostkę gospodarczą. Przychody ze sprzedaży brutto to po prostu sprzedaż za gotówkę i na kredyt, zaś przychody ze sprzedaży netto są korygowane o zwroty produktów i towarów oraz

udzielone rabaty. Kolejną wielkość to koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów, które to koszty są wydatkami poniesionymi na ich zakup, lub jeśli chodzi o przedsiębiorstwo je produkujące jest to suma kosztów poniesiona na ich wyprodukowanie. I tu dochodzi się do kategorii zysku brutto, który stanowi różnicę między przychodami ze sprzedaży netto i kosztami sprzedanych produktów, towarów i materiałów. Musi on być bez wątpienia dodatni by pokryć jeszcze pozostałe koszty operacyjne pozostawiając odpowiednio duży zysk netto nie mówiąc już o kosztach operacyjnych.

Koszty sprzedaży to koszty przygotowania materiałów, produktów oraz towarów do sprzedaży oraz koszty ich przechowywania w magazynach, koszty promocji i reklamy, koszty dostarczenia produktów i towarów do odbiorcy, jeśli sprzedający ponosi koszty transportu. Koszty zarządu to koszty związane z utrzymaniem biura, zarządu, oraz kadry zarządzającej. Zyskiem ze sprzedaży jest saldo Zysku brutto ze sprzedaży oraz kosztów zarządu i kosztów sprzedaży.

Pozostałe przychody oraz koszty operacyjne są to pozycje, które towarzyszą operacyjnej działalności. Przychodem operacyjnym byłaby na przykład sprzedaż starych urządzeń produkcyjnych w momencie ich wymieniania na nowe. Jeśli cena sprzedawanej danej maszyny będzie niższa od księgowej jej wartości, to powstanie koszt operacyjny. Zysk z działalności operacyjnej to suma zysku ze sprzedaży oraz pozostałych przychodów operacyjnych pomniejszony o pozostałe koszty operacyjne. Zysk ten jest określany po angielsku w skrócie Ebit - Earnings Before Interest and Tax, co znaczy zyski przed kosztami odsetek i podatku dochodowego. Jest to ważna wielkość, gdyż biorąc dwie takie wielkości z różnych spółek, można spokojnie porównywać zyskowność danej branży nie martwiąc się o to, że inna struktura kapitału w obu spółkach oraz inne stopy podatku dochodowego na przykład, zniekształcą obraz. Zysk z działalności gospodarczej to wielkość, która jest skorygowana o saldo przychodów oraz kosztów finansowych. Do przychodów finansowych zaliczają się takie przychody jak otrzymane dywidendy i odsetki zaś do kosztów, koszty odsetek płaconych od zaciągniętych kredytów i pożyczek, lub wyemitowanych obligacji

Zysk brutto to kwota zarobiona lub stracona przez jednostkę gospodarczą po uwzględnieniu wszystkich aspektów działalności (operacyjnej, pozaoperacyjnej itp.) przed uwzględnieniem podatku dochodowego.

Kategoria podatku dochodowego odnosi się nie tylko do podatku dochodowego w danym okresie sprawozdawczym, mianowicie dochodzą do tego zmiany aktywów i rezerw na odroczony podatek dochodowy. Wynika to z wystąpienia różnic przejściowych, o czym była mowa w rozdziale 1 niniejszej pracy. Zysk netto to po prostu wszystko to, co zostaje z przychodów netto po uwzględnieniu kosztów i przychodów. To kwota, która należy do akcjonariuszy spółki, i to o ni zdecydują ile z tej kwoty ma zostać w przedsiębiorstwie, a ile ma być wypłacone w postaci dywidendy.

Rachunek zysków i strat w wariantcie porównawczym wygląda podobnie jak w wariantcie kalkulacyjnym, prócz obszaru między punktami A i F spoglądając na wariant kalkulacyjny. Koszty sprzedanych produktów, materiałów i usług, koszty sprzedaży oraz koszty zarządu zostały zastąpione kosztami w układzie rodzajowym, to znaczy: amortyzacja, zużycie materiałów i energii, usługi obce, podatki i opłaty, wynagrodzenia, ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia, pozostałe koszty rodzajowe i wygląda to następująco:

A. Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi

- od jednostek powiązanych

I. Przychody netto ze sprzedaży produktów

II. Zmiana stanu produktów

III. Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki

IV. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów

B. Koszty działalności operacyjnej

I. Amortyzacja

II. Zużycie materiałów i energii

III. Usługi obce

IV. Podatki i opłaty, w tym podatek akcyzowy

V. Wynagrodzenia

VI. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia

VII. Pozostałe koszty rodzajowe

VIII. Wartość sprzedanych materiałów i towarów

C. Zysk ze sprzedaży (A-B)

D. Pozostałe przychody operacyjne

I. Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych

II. Dotacje

- III. Inne przychody operacyjne
- E. Pozostałe koszty operacyjne
- I. Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych
- II. Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych
- III. Inne koszty operacyjne
- F. Zysk z działalności operacyjnej (C+D-E)
- G. Przychody finansowe
- I. Dywidendy i udziały w zyskach, w tym:
 - od jednostek powiązanych
- II. Odsetki, w tym:
 - od jednostek powiązanych
- III. Zysk ze zbycia inwestycji
- IV. Aktualizacja wartości inwestycji
- V. Inne
- H. Koszty finansowe
- I. Odsetki, w tym:
 - dla jednostek powiązanych
- II. Strata ze zbycia inwestycji
- III. Aktualizacja wartości inwestycji
- IV. Inne
- I. Zysk z działalności gospodarczej (F+G-H)
- J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych (J.I.-J.II.)
 - I. Zyski nadzwyczajne
 - II. Straty nadzwyczajne
- K. Zysk brutto (L+-M)
- L. Podatek dochodowy
- M. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku
- N. Zysk netto (K-L-M)

Wariant kalkulacyjny może być stosowany tylko w tych firmach, które rejestrują koszty według typów działalności, sporządzają kalkulacje i prowadzą rejestracje kosztów w obu układach, to znaczy w wariantcie kalkulacyjnym oraz w wariantcie porównawczym. Wariant kalkulacyjny jest doskonałym źródłem informacji, ponieważ umożliwia zestawienie

przychodów ze sprzedaży produktów i kosztu własnego sprzedanych produktów w dowolnych przekrojach, np. rodzaje wyrobów, rodzaju usług.

2.8.3 Wynik finansowy na tle niektórych nadrzędnych zasad rachunkowości

Wynik finansowy jest kategorią opisywaną przez standardy US GAAP, który określa beneficjentów danej kategorii wyniku finansowego⁸⁷. I tak wynik finansowy ujęty jako wartość dodana, który jest różnicą przychodów ze sprzedaży zmniejszonych o wartość zużytych materiałów, energii, usług, liczony w cenach nabycia jest wartością dla pracowników, akcjonariuszy oraz rząd, który jest beneficjentem poprzez podatki. Wynik netto można też liczyć jako wartość dodaną zmniejszoną o wynagrodzenia razem z ich obciążeniami jak i odsetki od zobowiązań terminowych – również beneficjentami są wierzyciele, lecz tylko długoterminowi w tym ujęciu, akcjonariusze oraz rząd. Wynik netto dla inwestorów to wynik netto dla przedsiębiorstwa pomniejszony o podatek dochodowy – jw. Wynik netto dla akcjonariuszy to wynik netto dla inwestorów zmniejszony o odsetki od zobowiązań długoterminowych + podzielone zyski – beneficjenci to akcjonariusze. Ostatnią kategorią wyniku finansowego jest wynik netto dla posiadaczy kapitału rezydualnego – jest to wynik netto dla akcjonariuszy zmniejszony o dywidendy uprzywilejowane a osobami będącymi beneficjentami są obecni oraz potencjalni akcjonariusze.

Również jeśli chodzi o amerykański SFAS, to SFAS nr 130 zatytułowany „Reporting Comprehensive Income”, czyli Raport z wyniku całościowego, w skład elementów tego wyniku wchodzi⁸⁸:

- korekty związane ze zobowiązaniami z tytułu programów emerytalnych,
- korekty związane z wyceną pozycji wyrażonych w walutach obcych,
- zabezpieczenia przepływów pieniężnych,
- niezrealizowane zyski i straty na papierach wartościowych.

⁸⁷ E.A.Hendriksen, M.F. van Breda, „Teoria rachunkowości”, Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 346-352

⁸⁸ M. Marcinkowska, „Istota wyniku całościowego i jego ujmowanie w sprawozdawczości finansowej”, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, Tom 17 (73), Warszawa 2003, s.97

ROZDZIAŁ 3: Dochód podatkowy jako kategoria prawa podatkowego

3.1 Koszty w prawie podatkowym

Jak wiadomo, koszty w ujęciu bilansowym mają swoje podstawy oraz korzenie w międzynarodowych standardach rachunkowości. Jeśli chodzi o prawo podatkowe jak już zostało powiedziane w niniejszej pracy to nie ma aż takiej harmonizacji, która przejawiałaby się w tworzeniu tak silnych jak w prawie bilansowym regulacji ponadnarodowych. Powszechnie wiadomo, że prawo podatkowe ma inne cele niż prawo bilansowe, ponieważ jest częścią prawa budżetowego realizuje ono głównie cele polityki fiskalnej państwa.

Pierwszą, najważniejszą kwestią byłoby zastanowienie się, czym jest koszt podatkowy jak się go definiuje oraz jakie warunki musi spełniać, aby zaliczyć go do kosztu podatkowego. Koszty podatkowe definiuje art.15 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych⁸⁹: „Kosztami uzyskania przychodów są koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodów, z wyjątkiem kosztów wymienionych w art. 16 ust. 1.” Wynika z tego, że aby koszt uznać za koszt uzyskania przychodów, celem poniesienia kosztu musi być osiągnięcie przychodu z wyjątkiem pewnych wydatków nie uznawanych przez ustawę za koszty uzyskania. Wniosek z tego taki, że musi istnieć związek pomiędzy kosztem a powstaniem przychodu, koszt po prostu musi przyczyniać się do powstania przychodu. Koszt podatkowy opiera się na innych założeniach, ale w pojęciu kosztu podatkowego również chodzi o ustalenie rzeczywistych kosztów działalności podatnika⁹⁰.

Tak jak w prawie bilansowym zakresem przedmiotowym kosztów były koszty z działalności operacyjnej, finansowej, inwestycyjnej oraz straty nadzwyczajne, tak w prawie podatkowym kosztami są koszty uzyskania przychodów. Według rodzajów klasyfikacyjnych tak jak w prawie bilansowym mieliśmy koszty operacyjne, finansowe, bezpośrednie i pośrednie, rozliczone oraz do rozliczenia, tak w prawie podatkowym występuje następująca klasyfikacja kosztów – koszty uzyskania przychodów, koszty potrącalne, koszty z tytułu różnic kursowych, koszty poniesione w walutach obcych, koszty zarachowane, koszty poniesione oraz koszty poniesione w celu.

⁸⁹ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art.15 ust.1

⁹⁰ S. Kudert, J.Nabiałek, „Opodatkowanie i rachunkowość w Polsce, Elementy porównawcze z prawem niemieckim i standardami międzynarodowymi”, PWN, Warszawa 2000, s.77-78

Aby uznać koszt za koszt podatkowy należy najpierw uznać je za poniesione. Kolejną kwestią, na którą należy sobie odpowiedzieć jest fakt, czy zostały one poniesione w celu uzyskania przychodów. Jeśli odpowiedź na pierwsze dwa pytania brzmi: "Tak", to trzeba sprawdzić czy są poniesione w okresie rozliczeniowym. Jeśli koszt spełnia wszystkie te kwestie to, jeśli nie jest wyłączony w art.16, ust.1 to można go uznać za koszt podatkowy.

W prawie przyjmuje się, że ciężar dowodu spoczywa na tym, kto z określonego faktu wywodzi skutki prawne, dlatego biorąc pod uwagę art.15 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych to na podatniku ciąży dowód wskazania związku między poniesionym kosztem a uzyskanym przychodem. W tym momencie zaczyna się kwestia dowodowa, w której istnieją 2 trendy – pierwszy z nich raczej preferuje formalne podejście, to znaczy, że wydatek za koszt uznaje się dopiero po jego właściwym udokumentowaniu, to jest zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości. Kolejny trend to trend mówiący o tym, że przepisy ustawy o rachunkowości nie mają żadnego wpływu na prawo podatkowe, to znaczy, że na przykład wystawienie wadliwego dowodu podatkowego nie powinno dawać powodów do podważania faktu poniesienia wydatku, a już na pewno nie ze względów formalnych.

Temat dowodu był też przedmiotem zainteresowania sądów, i tak na przykład wyrok NSA z dnia 8 czerwca mówi o ciężarze dowodu, który spoczywa na podatniku i podatnik ten może dany fakt udowodnić wszelkimi dostępnymi dowodami⁹¹. Myślę, że jeśli chodzi o kwestie jasności przepisów nie powinno być wątpliwości, że prawo podatkowe jest o wiele mniej jasną dziedziną niż prawo bilansowe. Już sam fakt ingerowania takich podmiotów jak sądy przesądza o niejasności tej dziedziny, co w połączeniu z uznaniowością urzędników sprawia, że kwestia wyniku bilansowego jak i dochodu podatkowego jest zarówno skomplikowana jak i ciekawa.

Koszt to wydatek i zaklasyfikowanie danego wydatku do kosztów uzyskania przychodów zależy od pokazania związku z prowadzoną działalnością oraz prawidłowego udokumentowania⁹².

⁹¹ Wyrok NSA z dnia 8 czerwca 1994 roku, sygnatura III S. A. 1571/93.

⁹² Wyrok NSA z dnia 10 maja 2000 roku, sygnatura I S. A. /Lu 209/99

Generalnie rzecz ujmując, sądy i ich orzecznictwo przychyliło się do opinii, że kosztami uzyskania przychodów należy uznawać wszystkie dające się w racjonalny sposób wytłumaczyć wydatki, które łączą się z działalnością gospodarczą – niekoniecznie wynika z tego, że jest to uzyskanie przychodu⁹³. Prowadząc działalność gospodarczą podatnik może podejmować niesłuszne decyzje i ponosić straty, więc zawsze istnieje ryzyko i wydatki te powinny być kosztami prowadzonej przez niego działalności. Pomimo iż nie przyniosły przychodów, to w zamierzeniu przedsiębiorcy przychód ten mogły przynieść. Kosztem uzyskania przychodu jest więc zamiar, a nie niezbędność uzyskania przychodów.

Prawo podatkowe jest niejasne, co w szczególności wyraża się w niejasności jego konstrukcji. W orzecznictwie sądowym, sądy wykazały często odmienne zdanie, które zdecydowanie odbiegało od generalnie reprezentowanej przez sądy linii. Jak stwierdził NSA w wyroku z 21 maja 1998 roku „O możliwości zaliczenia wydatków do kosztów uzyskania przychodów decyduje nie to, że podatnik faktycznie je poniósł, ale to, czy zostały one udokumentowane zgodnie z obowiązującymi przepisami.”⁹⁴ Świadczy to o przewyższeniu treści formą.

Pojęcie kosztów poniesionych w celu uzyskania przychodów nastrocza również sporo wątpliwości. Dlatego należy sprawdzić, jaki jest cel wydatku oraz sprawdzić związek przyczynowo – skutkowy wydatku z przychodami. Kosztem uzyskania przychodu jest wydatek, który ma związek z dokonywaną działalnością oraz wpływa na wysokość przychodów⁹⁵. Jeśli chodzi o te kwestie to zdania sądów w przekroju kilkunastu lat również były podzielone. Warto przytoczyć tutaj kwestie dość swobodnego traktowania kwestii przez sądy, co przejawiało się w liberalnej ich opinii. NSA w dniu 13 maja 1998 roku⁹⁶, który orzekł, że „koszty poniesione przez podatnika należy oceniać pod kątem ich celowości, a więc dążenia do uzyskania przychodu a nie niezbędności i rezultatu, jakie przyniosły w postaci konkretnego przychodu. O tym, co jest celowe, potrzebne w prowadzonej działalności, decyduje podmiot prowadzący tę działalność, a nie organ podatkowy.”

Z drugiej strony sądy często stoją na straży zdania, że nie wszystkie poniesione wydatki są kosztami uzyskania przychodu a więc nie wszystkie wydatki podlegają odliczeniu od

⁹³ W. Wyrzykowski, „Wynik bilansowy a dochód podatkowy w okresie transformacji ustrojowej”, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2003, s.75

⁹⁴ Wyrok NSA z dnia 21 maja 1998 roku, sygnatura I S.A./Lu 256/98

⁹⁵ I. Olchowicz, „Rachunkowość podatkowa”, Warszawa 2001, s.7

⁹⁶ Wyrok NSA z dnia 13 maja 1998 roku, sygnatura S.A./SZ 1354/97

podstawy opodatkowania. Od podstawy opodatkowania można jedynie odliczyć te wydatki, które są we wspomnianym już związku przyczynowo – skutkowym oraz, że poniesienie go wpłynęło na powstanie lub zwiększenie danego dochodu⁹⁷.

Moim zdaniem bezwzględne upieranie się sądów przy kwestii, że każdy koszt ma być ściśle powiązany z uzyskiwanymi przychodami wydaje się nieprawidłowe. Z jednej strony można być zwolennikiem jasnych sytuacji, którym sprzyjają właśnie skrajne oceny sądów, jednak są one nazbyt restrykcyjne. Z drugiej strony jednak trudno obwiniać sądy, skoro prawo podatkowe było i jest często zmieniane.

Nie tylko wydatki stanowiące koszt uzyskania przychodu a więc, które pozostają w związku przyczynowo – skutkowym z przychodem, są kosztami podatkowymi. Przykładami takich kosztów, są koszty działalności osoby prawnej, które to koszty prowadzą do zabezpieczenia źródła przychodów już istniejącego. Na przykład reklama w danym kraju, na którym operuje dana jednostka gospodarcza jest takim wydatkiem. Moim zdaniem najlepszym rozwiązaniem jest przychylenie się do zdania, że nie jest tak istotna celowość ani też fakt czy dany wydatek mocno udowadnia, że był on poniesiony do osiągnięcia przychodów. Sądzę też, że jeśli chodzi o koszty uzyskania przychodów, to powinny być uznawane wydatki związane z działalnością gospodarczą, przy czym należy uwzględnić fakt istnienia ryzyka podczas prowadzenia działalności gospodarczej. Wszystkie wydatki chybione nie przynoszą przychodu jednak w zamierzeniu przychód mogły przynieść (w założeniu najlepszej wiedzy oraz rozpoznania osób podejmujących dane decyzje).

Warto też zwrócić uwagę na aspekt pojęcia kosztów uzyskania przychodów. W ustawie jest mowa o kosztach uzyskania przychodów⁹⁸, toteż dochód powinno uważać się za sumę, która stanowi różnicę sumy przychodów i kosztów, bo skoro używa się w ustawie liczby mnogiej to, dlaczego powinno przypisywać się poszczególnym kosztom poszczególne wynikające z nich przychody?⁹⁹ Stanowisko, że dochód jest sumą różnicy sumy poszczególnych przychodów oraz kosztów można zapisać następująco:

⁹⁷ Wyrok NSA z dnia 20 kwietnia 1999 roku, sygnatura I S.A./Po 1594/98

⁹⁸ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.) art.15, ust.1

⁹⁹ W.Wyrzykowski, „Wynik bilansowy a dochód podatkowy w okresie transformacji systemowej”, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2003, s.77

$D = \Sigma P - \Sigma K$, gdzie ΣP -> suma poszczególnych przychodów, ΣK -> suma poszczególnych kosztów

Bezwzględne i sztywne stanowisko organów podatkowych, które przejawia się w niektórych orzeczeniach sądów potwierdza i podkreśla zasadę, że każdy wydatek musi mieć związek z konkretnym uzyskanym przychodem i przedstawia się następująco:

$D = (P_1 - K_1) + (P_n - K_n) \dots$, gdzie D -> dochód, P -> przychód, K -> koszt

3.2. Klasyfikacja kosztów podatkowych

W prawie podatkowym koszty podatkowe można sklasyfikować następująco¹⁰⁰:

a) koszty wg kryterium poniesienia, b) koszty wg kryterium uznania w dochodzie, c) koszty wg kryterium potrącalności, d) koszty, które są wyłączone z dochodu przez art.16.

3.2.1 Koszty wg kryterium poniesienia

Koszty poniesione są to koszty, które nie są jednoznacznie określone w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych. Przez koszt poniesienia rozumie się koszt, który nastąpił w momencie poniesienia wydatku. Poniesienie kosztu jest warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym, aby można go było uznać w dochodzie podatkowym danego okresu.

3.2.2 Koszty uznane w dochodzie

W tej grupie kosztów mogą wystąpić 3 sytuacje, mianowicie koszt, który został poniesiony może być uznany po pierwsze w okresie poniesienia. Aby można było stwierdzić, że zaszedł ten przypadek, czyli koszt, który został poniesiony musi być kosztem uzyskania przychodu. Chodzi tutaj o przychód z działalności danego podmiotu w danym okresie, choć najczęściej wiąże się koszt i przychód z tym samym okresem. Jednak nie zawsze jest możliwe powiązanie wszystkich kosztów poniesionych z konkretnym przychodem. Inną sytuacją jest sytuacja, gdzie chodzi o poniesione koszty, które przyczyniły się do uzyskania przychodu i zostały poniesione w okresie wytworzenia, lecz są uznawane w dochodzie dopiero w

¹⁰⁰ A. Karmańska, E. Walińska, „Koszty w prawie bilansowym i podatkowym”, AD Dragowski S.A, Warszawa 2004, s. 67-71

momencie ich sprzedaży. Ostatnią sytuacją to koszty poniesione, lecz nieuznane w dochodzie. Są to koszty, które są wymienione w art. 16 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, na przykład odsetki, które zostały zapłacone – są kosztem poniesionym, ale nie mają charakteru kosztu uzyskania przychodu.

3.2.3 Koszty wg kryterium „potrącalności” w danym okresie

Do tej grupy kosztów zalicza się koszty zmniejszające przychody podatkowe danego okresu i co za tym idzie zmniejszające dochód podatkowy. Definicję tej grupy kosztów daje sama ustawa¹⁰¹: „Koszty uzyskania przychodów są potrącalne tylko w tym roku podatkowym, którego dotyczą, tj. są potrącalne także koszty uzyskania poniesione w latach poprzedzających rok podatkowy, lecz dotyczące przychodów roku podatkowego oraz określone co do rodzaju i kwoty koszty uzyskania, które zostały zarachowane, chociaż ich jeszcze nie poniesiono, jeżeli odnoszą się do przychodów danego roku podatkowego, chyba że ich zarachowanie nie było możliwe; w tym przypadku są one potrącalne w roku, w którym zostały poniesione.” Przepis ten jak widać oznacza, że koszty mogą być potrącalne już te, które zostały poniesione jak i te, które zostaną poniesione w przyszłych okresach. Jeśli są to koszty uzyskania przychodów danego roku podatkowego, to są one zarachowane w danym roku. Jeśli takiej możliwości nie ma, to są one potrącane w następnych latach. Warto tutaj dodać o pojęciu kosztu zarachowania, który w rachunkowości znaczy tyle co „poniesiony”, zaś jeśli chodzi o prawo podatkowe, to koszt zarachowany to taki, który nie jest poniesiony ale został określony co do kwoty i rodzaju. Koszt może być potrącany – poniesiony w danym okresie, potrącany – poniesiony w poprzednich okresach, potrącany – zarachowany w bieżącym okresie (brak jeszcze poniesienia), potrącany – dotyczący przychodów bieżącego roku (brak jeszcze poniesienia)

¹⁰¹ Ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t. Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art.15, ust.4

3.2.4 Koszty wg kryterium wyłączenia ich na mocy art.16 ust.1 ustawy

Art.16 ust.1 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych wskazuje, które koszty podatkowe mają być wyłączone z dochodu. Biorąc pod uwagę kryterium czy jest to koszt czy wydatek, czy też żadne z nich ta część ustawy rozróżnia koszty na 4 grupy:

- a) koszty jako wydatki podatnika
- b) koszty jasno określone co do tytułu, jednak nie stanowiące wydatku a tylko naliczone
- c) koszty jasno określone co do tytułu, ale niejasno określone co do charakteru – powstaje pytanie czy jest to wydatek czy też naliczenie
- d) pozostałe pozycje

Jeśli chodzi o punkt a) to jest to jasno określony wydatek, zaś jeśli chodzi o punkty b) i c) to należy tu wziąć pod uwagę przepisy prawa bilansowego, ponieważ prawo podatkowe nie precyzuje rozwiązań tych kosztów – należy wyłączyć te koszty z kosztów księgowych. Punkt d) to pozycje kosztów, które powinny być rozpatrywane w kontekście wydatku i pozycji niepieniężnej lub też nie są uwzględniane w kategoriach w rachunkowości.

Kryterium przedmiotowe wyłączonych pozycji prezentuje następującą klasyfikację¹⁰²:

- a) wydatki o charakterze inwestycyjnym

do tej grupy zaliczamy takie wydatki jak: wydatki na ulepszenie środków trwałych zwiększających ich wartość (ust.1 pkt c), straty w majątku trwały, w części pokrytej amortyzacją (ust.1 pkt 5), straty powstałe w wyniku likwidacji nieumorzonych środków trwałych, gdy utraciły one przydatność na skutek zmiany rodzaju działalności (ust.1 pkt 6), wydatki na objęcie lub nabycie udziałów, akcji oraz papierów wartościowych (ust.1 pkt 8), wydatki związane z nabyciem pochodnych instrumentów finansowych (ust.1 pkt 8b), wydatki na objęcie udziałów w przypadkach spółek łączonych lub dzielonych (ust.1 pkt 8c), odsetki, prowizje i różnice kursowe od pożyczek zwiększających nakłady na inwestycje w okresie ich trwania (ust.1 pkt 12), wydatki związane z nieruchomością udostępnioną nieodpłatnie na cele ustalone ustawą w art.13, ust.2 pkt 2 (ust.1 pkt 12), poniesione koszty zaniechanych inwestycji (ust.1 pkt 41), odpisy amortyzacyjne od części wartości środków trwałych, jeśli

¹⁰² ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.) art.16, ust.1

nakłady zwrócono podatnikowi w jakimkolwiek zakresie (ust.1 pkt 48), wydatki na rzeczowe składniki niezaliczane do środków trwałych, jeśli służą osobistym celom podatnika (ust.1 pkt 52), odpisy od samochodu osobowego w części ustalonej od wartości wyższej niż 20.000 Euro (ust.1 pkt 4), składki na ubezpieczenie samochodu (ust.1 pkt 49), straty z tytułu likwidacji oraz remontów samochodów osobowych nieobjętych ubezpieczeniem (ust.1 pkt 50).

b) wydatki mające charakter sankcji

Do tej grupy zaliczają się kary i grzywny, przy czym uzasadniony jest fakt, że wydatków tych nie można uwzględniać odliczając je przy wymiarze podatku. Wydatki sanacyjne niestanowiące kosztów uzyskania przychodów mogą być karami, sankcjami karnymi lub też sankcjami cywilnoprawnymi. Tutaj zalicza się takie koszty jak: jednorazowe odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (ust.1 pkt 16), koszty egzekucji związane z niewykonaniem zobowiązań (ust.1 pkt 17), grzywny i kary pieniężne orzeczone w postępowaniu karnym, skarbowym, administracyjnym i w sprawach o wykroczenia oraz odsetki od tych grzywien i kar (ust.1 pkt 18), kary i opłaty i odszkodowania wraz z odsetkami odsetkami tytułu nieprzestrzegania BHP oraz ochrony środowiska (ust.1 pkt19), dodatkowa opłata produktowa (ust.1 pkt 19a), odsetki z tytułu nieterminowych wpłat należności budżetowych (ust.1 pkt 21), kary umowne i odszkodowania z tytułu wad towarów towarów wykonania usług (ust.1 pkt 22), kwoty dodatkowych opłat za niezabudowanie lub niezagospodarowanie gruntów (ust.1 pkt 33), wpłaty na PFRON (ust.1 pkt 36), opłaty sanacyjne, które zgodnie z odrębnymi przepisami podlegają wpłacie do budżetu państwa lub samorządowego (ust.1 pkt 54), dodatkowe opłaty wymierzone przez ZUS (ust.1 pkt 54a).

c) wydatki nieuznawane za koszty uzyskania przychodów w obszarze rozrachunków. Koszty nieuznawane podatkowo, które są w tej grupie są kosztami będącymi następstwem terminowego regulowania zobowiązań, a z drugiej zaś strony nieterminowego otrzymywania należności. Wyróżniamy tutaj następujące pozycje kosztów: wydatki w dziedzinie rozrachunków – wydatki na spłatę pożyczek i kredytów (z wyjątkiem zkapitalizowanych odsetek), zobowiązań w tym z tyt. udzielonych poręczeń oraz umorzenie kapitałów (ust.1 pkt 10 a i b), różnice przejściowe – naliczone, lecz niezapłacone albo umorzone odsetki od zobowiązań i kredytów (ust.1 pkt 11), wydatki niestanowiące kosztów w prawie bilansowym oraz podatkowym – wydatki na zakup obligacji, pomniejszone o kwotę dyskonta (ust.1 pkt 23), różnice trwałe – umorzone kredyty bankowe, za wyjątkiem tych, które związane są z postępowaniem ugodowym, układowym lub realizacją programu restrukturyzacji (ust.1 pkt 43), wierzytelności odpisane jako przedawnione (ust.1 pkt 20), rezerwy na wierzytelności z

wyjątkiem tych rezerw, które utworzono na pokrycie straconych kredytów, wymagalnych a nieściągalnych należności z tytułu gwarancji spłaty kredytów i pożyczek udzielonych po 1 stycznia 97r., zakwalifikowanych do kategorii straconych należności z tytułu gwarancji bankowych udzielonych po 1 stycznia 97r. przedsiębiorstwom realizującym program restrukturyzacyjny, 25% kwoty kredytów wątpliwych oraz 25% gwarancji zakwalifikowanych do kategorii wątpliwych, 50% kwot zakwalifikowanych do kategorii wątpliwych, udzielonych przez bank przedsiębiorstwom realizującym program restrukturyzacji, odpisy aktualizujące za wyjątkiem odpisów aktualizujących należności, które wcześniej były zaliczone do przychodów (ust.1 pkt 26a), inne rezerwy jeśli ich obowiązek tworzenia w ciężar kosztów nie wynika z innych ustaw, za wyjątkiem rezerw tworzonych na podstawie ustawy o rachunkowości innych niż określone w ustawie jako taki koszt (ust.1 pkt 27), straty z tytułu odpłatnego zbycia wierzytelności, chyba że wcześniej była ona zarachowana do przychodów (ust.1 pkt 39), umorzone wierzytelności za wyjątkiem tych, które wcześniej zarachowano jako należne przychody (ust.1 pkt 44), niezrealizowane różnice kursowe, straty powstałe w wyniku utraty dokonanych przedpłat, zaliczek zadatków w związku z niewykonaniem umowy.

c) wydatki związane ze spłatą zobowiązań podatkowych

Kolejną grupą kosztów to wydatki związane ze spłatą zobowiązań podatkowych i są to: spłata podatku dochodowego oraz wpłaty z zysku (ust.1 pkt 15), podatek od towarów usług, z wyjątkiem: podatku naliczonego, – gdy zakup wykonuje podatnik zwolniony z podatku od towarów i usług lub gdy nabył towary i usług w celu wytworzenia towarów lub ich odsprzedaży lub świadczenia usług zwolnionych od podatku od towarów i usług oraz część podatku w jakiej podatnikowi nie przysługuje obniżenie kwoty lub zwrot różnicy w podatku VAT, o ile nie powiększa on wartości środka trwałego. Podatek należny – w imporcie usług, jeśli nie jest podatkiem naliczonym, oraz podatek od przekazanych towarów i usług na potrzeby reprezentacji i reklamy (ust.1 pkt 46), podatek akcyzowy od nadmiernych ubytków (ust.1 pkt 47). Różnice trwałe dotyczą podatku od towarów i usług, zaś wydatki niestanowiące kosztów w prawie bilansowym oraz podatkowym to spłata podatku dochodowego oraz wpłaty z zysku.

d) ostatnia kategoria to wydatki, które ustawodawca uznał za nieuzasadnione. Należą do nich takie koszty jak: wydatki niestanowiące kosztów zarówno w prawie bilansowym oraz podatkowym – skutki aktualizacji wyceny środków trwałych, koszty utrzymania zakładowych obiektów socjalnych w części pokrytej ze środków ZFŚŚ (ust.1 pkt 55), koszty działalności kas chorych i jej oddziałów w części sfinansowanej z funduszu rezerwowego, różnice

przejściowe – odpisy amortyzacyjne większe od dozwolonych przepisami prawa podatkowego, amortyzacja w metodzie degresywnej wówczas, gdy w bilansowej jest liczona metodą liniową, różnice trwałe – odpisy amortyzacyjne od wartości niematerialnych i prawnych (ust.1 pkt 64), odpisy amortyzacyjne od składników nabytych w formie wkładu niepieniężnego od części ich wartości niestanowiącej kapitału zakładowego (ust.1 pkt 63d), odsetek od kredytów udzielonych przez udziałowca (ale określone wg ust.1 pkt 60), koszty amortyzacji w przypadkach ukazanych ustawie (art.16c pkt 5), składki opłacone przez pracodawcę z tytułu ubezpieczenia pracowników (ale określone wg art.16 ust. 1 pkt 59), wydatki oraz koszty sfinansowane z dochodów pochodzących z dotacji budżetowych, samorządowych, międzypaństwowych instytucji finansowych lub rządów obcych państw, z dotacji, subwencji otrzymanych z PFRON, z lokat zwiększających fundusz rezerwowy Kas Chorych (ust. 1 pkt 58), oraz niewypłacone osobom fizycznym nieprowadzącym działalności gospodarczej należności z tytułu, osobiście wykonywanej działalności artystycznej, literackiej, naukowej, trenerskiej, oświatowej i publicystycznej, pełnienia obowiązków społecznych.

3.3 Przychody w prawie podatkowym

Przychody są bardzo ważnym aspektem prawa podatkowego. Uzyskanie przychodu jest elementem kluczowym, który determinuje kolejne decyzje, dzięki przychodom można określić zobowiązanie podatkowe poprzez powiązanie ich z kosztami¹⁰³. Ustawa definiuje przychody jako wszelkie przysporzenie wartości¹⁰⁴:

Przychodami, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4 oraz art. 13 i 14, są w szczególności: otrzymane pieniądze, wartości pieniężne, w tym również różnice kursowe, wartość otrzymanych nieodpłatnie lub częściowo odpłatnie rzeczy lub praw, a także wartość innych nieodpłatnych lub częściowo odpłatnych świadczeń, z wyjątkiem świadczeń związanych z używaniem środków trwałych otrzymanych przez zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych, spółki użyteczności publicznej z wyłącznym udziałem jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków od Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków w nieodpłatny zarząd lub używanie, wartość, z zastrzeżeniem

¹⁰³ J. Kulicki, „Komentarz do ustawy o podatku dochodowym”, ODDiK, Gdańsk 2001, s.86

¹⁰⁴ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 12 ust. 1

ust. 4 pkt 8, umorzonych lub przedawnionych: zobowiązań, w tym z tytułu zaciągniętych pożyczek (kredytów), z wyjątkiem umorzonych pożyczek z Funduszu Pracy, środków na rachunkach bankowych - w bankach, wartość zwróconych wierzytelności, które uprzednio, zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 25 lub 43, zostały odpisane jako nieściągalne lub umorzone i zaliczone do kosztów uzyskania przychodów. W ustawie nie ma określenia oraz definicji, co to są otrzymane pieniądze, wartości pieniężne lub nieodpłatne świadczenia albo przychody w naturze.

Przychody można podzielić na przychody podlegające opodatkowaniu i niepodlegające opodatkowaniu. Jeśli chodzi o przychody, które należy opodatkować, to będzie to opodatkowanie ryczałtowe¹⁰⁵ lub opodatkowanie według stawek podatkowych. Do przychodów zalicza się przychody z nieruchomości udostępnianych nieodpłatnie¹⁰⁶, przychody z działalności gospodarczej, z działów specjalnych produkcji rolnej¹⁰⁷, przychody z najmu dzierżawy i innych umów o podobnym charakterze¹⁰⁸, przychody ze zbycia praw majątkowych oraz pozostałych rzeczy¹⁰⁹. Są to źródła przychodów. Warto w tym momencie zaznaczyć, że do przychodów zalicza się wszystkie przychody należne niezależnie od wystąpienia faktu ich otrzymania bądź też nie. Reguluje to również ustawa:” Za przychody związane z działalnością gospodarczą i z działami specjalnymi produkcji rolnej, osiągnięte w roku podatkowym, uważa się także należne przychody, choćby nie zostały jeszcze faktycznie otrzymane, po wyłączeniu wartości zwróconych towarów, udzielonych bonifikat i skont.”¹¹⁰

Jeśli chodzi o kwestię jeszcze przychodów należnych, to warto tutaj wspomnieć pismo ministerstwa finansów RP z dnia 1993 roku, które mówi o tym, że również przychodem do

¹⁰⁵ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 21

¹⁰⁶ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 13, ust. 1

¹⁰⁷ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 2, ust. 1 pkt 1

¹⁰⁸ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 12, ust. 3, pkt c

¹⁰⁹ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 14, ust.1

¹¹⁰ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 12, ust.3

celów podatkowych mogą być przychody w naturze, które są efektem najczęściej transakcji barterowych (kompensata towarowa)¹¹¹: ”Przychodami są nie tylko otrzymane pieniądze, wartości pieniężne, lecz również przychody należne, a także przychody w naturze. W przypadku transakcji barterowych (kompensata towarowa) przychodami z działalności gospodarczej są przychody w naturze. Transakcje takie najczęściej występują przy wykonywaniu świadczeń na eksport. W zawartych umowach powinny być określone warunki transakcji. O tym, czy w pierwszej kolejności dokonywane jest świadczenie na eksport, a następnie zapłata w naturze za wyeksportowane przez kontrahenta krajowe towary, względnie odwrotnie decydują warunki umowy..”

	<u>Ujęcie księgowe przychodów</u>	<u>Ujęcie podatkowe przychodów</u>
Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	Należne	Należne
Pozostałe przychody operacyjne		
- przychody ze sprzedaży aktywów składników	Należne	Należne
aktywów trwałych		
- dotacje subwencje, dopłaty	Otrzymane	Otrzymane
- pozostałe przychody operacyjne	Wyłącznie niewątpliwe	Otrzymane
Przychody finansowe		
- dywidendy z tytułu udziałów	Należne	Otrzymane
- odsetki uzyskane	Należne	Otrzymane
- pozostałe	Należne	Otrzymane
Zyski nadzwyczajne	Wyłącznie niewątpliwe	Otrzymane

Tabela 2

¹¹¹ pismo Ministerstwa Finansów z dnia 29 października 1993 roku., znak PO N-722-625/93

Tabela 2 przedstawia przychody w prawie podatkowym i bilansowym według kryterium czasu jego osiągnięcia i poniesienia¹¹² oraz w zestawieniu do przychodów księgowych.

Warto w tym momencie wskazać na ewolucję polskiego prawa podatkowego w tym również definicji przychodów. Kluczowym jest tutaj oczywiście artykuł 12 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, który w roku 1992 zawierał wąską definicję przychodów¹¹³:

„1. Przychodami są otrzymane pieniądze, wartości pieniężne, w tym również różnice kursowe, wartość przychodów w naturze, a także wartość nieodpłatnych świadczeń.

2. Za przychody związane z działalnością gospodarczą i z działami specjalnymi produkcji rolnej, osiągnięte w roku podatkowym, uważa się także należne przychody, choćby nie zostały jeszcze faktycznie otrzymane, po wyłączeniu wartości zwróconych towarów, udzielonych bonifikat i skont.”

Widać oczywiście jak wąsko w roku 1992 ustawodawca ujął zakres przedmiotowy przychodów, który ograniczał się do takich pojęć jak pieniądze, wartości pieniężne, w tym również różnice kursowe, wartość przychodów w naturze oraz wartość nieodpłatnych świadczeń. W późniejszym czasie rozszerzono te kategorie, ponieważ niesprecyzowanie dokładnych kategorii przychodów było podstawą dla nadużyć przez podatnika. Chociaż ciężko mówić tutaj o nadużyciach, ponieważ luki w prawie to вина ustawodawcy a nie podatnika. Jeśli chodzi o prawo podatkowe w innych krajach, np. w UE w Niemczech przychody są uznawane podatkowo bez względu na źródło przychodów, z którego płyną¹¹⁴:

„Bei Steuerpflichtigen, die nach den Vorschriften des Handelsgesetzbuchs zur Führung von Büchern verpflichtet sind, sind alle Einkünfte als Einkünfte aus Gewerbebetrieb zu behandeln”, – co znaczy „przy zobowiązaniach podatkowych podatników, które płyną z księgi ustaw i do których prowadzenia są zobowiązani, wszystkie wpływy są uznawane jako wpływy z prowadzenia działalności”.

Warto dodać w tym momencie, że część ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych była w latach 1992-2002 zmieniana wiele razy, i jak już zostało wspomniane dotyczyło to

¹¹² B. Gierusz, „Przychody, koszty, podatek dochodowy i rezerwa na podatek”, ODDK, Gdańsk 1996, s.15

¹¹³ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (Dz. U. 1992 Nr 21 poz.86)

¹¹⁴ Bekanntmachung vom 15. Oktober 2002 (BGBl. I S. 4144), zuletzt geändert durch den Artikel 4 des Gesetzes vom 15. Dezember 2004 (BGBl. I S. 3416)

głównie rozszerzenia zakresu zdarzeń, które w skutku mają osiągnięcie przychodu podatkowego jak i zdarzeń, które nie doprowadzają do osiągnięcia przychodu podatkowego.

3.4. Dochód podatkowy

Kategorię dochód podatkowy należy odnosić zawsze do wyniku finansowego, gdyż obie te kategorie są ze sobą ściśle powiązane. Aby wyjaśnić pojęcie dochodu podatkowego należy odpowiedzieć sobie na pytanie, czym tak naprawdę jest dochód podatkowy. Aby tego dokonać, należałoby porównać obie kategorie, to znaczy wynik finansowy oraz dochód podatkowy na kilku płaszczyznach. Według rachunku zysków i strat wynik finansowy jednostki ustala się po obciążeniu go podatkiem dochodowym oraz po obciążeniu go płatnościami z nim związanymi. Dochód zaś sam w sobie stanowi podstawę obliczenia podatku dochodowego. Jeśli chodzi o elementy składowe rachunku zysków i strat, to łatwo zauważyć, że oprócz przychodów oraz kosztów operacyjnych, przychodów oraz kosztów pozaoperacyjnych, wynik finansowy jest korygowany o saldo przychodów oraz kosztów finansowych jak i saldo skutków nadzwyczajnych. Kolejną płaszczyzną różniącą oba ujęcia jest fakt, że dochód podatkowy odnosi się nie tylko do jednostek wymienionych w art. 2 ustawy o rachunkowości. Zakres dochodu podatkowego obejmuje również inne źródła i nie tylko jednostki, które prowadzą działalność gospodarczą. Jeśli chodzi zaś o stosowanie obu podejść to wynik finansowy ustala się dla jednostek gospodarczych, które muszą stosować rachunkowość w oparciu o księgi handlowe¹¹⁵. Zakres w obszarze zastosowania prawa podatkowego jest szerszy a w szczególności dochodu podatkowego. Pojęcie dochodu podatkowego obejmuje nie tylko te jednostki, które są zobowiązane na mocy ustawy do prowadzenia ksiąg rachunkowych, ale również inne podmioty, które płacą również podatek dochodowy.

Pojęcie dochodu podatkowego jest przypisane do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Jest to pojęcie zdefiniowane oraz używane w prawie podatkowym. Ustawa określa pojęcie dochodu – dochód jest przedmiotem opodatkowania oraz dochodem jest, z zastrzeżeniem art. 10 i 11, nadwyżka sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania, osiągnięta w roku podatkowym; jeżeli koszty uzyskania przychodów przekraczają sumę

¹¹⁵ Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm), art. 2

przychodów, różnica jest stratą: „Przedmiotem opodatkowania podatkiem dochodowym jest dochód bez względu na rodzaj źródeł przychodów, z jakich dochód ten został osiągnięty; w wypadkach, o których mowa w art. 21 i 22, przedmiotem opodatkowania jest przychód.”¹¹⁶

Jak pisze Izabela Bitner w swej publikacji¹¹⁷: ”Obydwa wyniki są ustalane według tej samej ogólnej reguły, czyli przychody minus koszty. Jednakże dla ustalenia wyniku bilansowego w rachunkowości są to przychody i koszty ustalane zgodnie z zasadami rachunkowości, ujętymi w ustawie o rachunkowości, natomiast dla ustalenia wyniku podatkowego (dochodowego) są to przychody i koszty ustalane według zasad prawa podatkowego.”

Wynika z tego zatem, że w Polsce (jak i w większości krajów) występuje autonomia prawa bilansowego oraz podatkowego. W praktyce wykorzystywany jest następujący sposób ustalania dochodu podatkowego:

$$\begin{aligned} &\text{Dochód podatkowy} \\ &= \\ &\text{Zysk bilansowy (wynik finansowy)} \\ &- \\ &\text{przychody nie podlegające opodatkowaniu lub zwolnione z opodatkowania} \\ &+ \\ &\text{przychody nieuznane w danym okresie w zysku brutto, ale uznane przez prawo podatkowe} \\ &+ \\ &\text{koszty i straty nieuznane przez przepisy podatkowe za koszty uzyskania przychodu} \\ &- \\ &\text{koszty i straty nieuznane w danym okresie w zysku brutto, ale uznane przez prawo podatkowe} \end{aligned}$$

Jest to najpowszechniejsza metoda ustalania dochodu podatkowego uznawana przez polski system podatku dochodowego. Dochodem według ustawy¹¹⁸ jest „... z zastrzeżeniem art. 10 i 11, nadwyżka sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania, osiągnięta w roku podatkowym; jeżeli koszty uzyskania przychodów przekraczają sumę przychodów, różnica jest stratą.”

¹¹⁶ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.)

¹¹⁷ I. Bitner, „Odroczony podatek dochodowy”, 2002, publikacja WSiZ w Rzeszowie, s. 1

¹¹⁸ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 7, ust. 2

Ustęp pierwszy art. 7 mówi o tym również, że dochód jest przedmiotem opodatkowania podatkiem dochodowym, a więc po ustaleniu dochodu podatkowego przechodzi się do ustalenia wysokości podatku dochodowego danej jednostki gospodarczej.

Innym, drugim sposobem ustalania dochodu podatkowego jest korektą wyniku finansowego finansowego koszty i przychody niezaliczane do kosztów i przychodów podatkowych i wygląda to tak, że przykładowo jeśli wynik finansowy wynosi na przykład 10.000 zł to należy odjąć od tej kwoty wartość naliczonych odsetek od należności oraz dodać wartość zapłaconych grzywien np. 700 zł jak i koszty amortyzacji liczonej jako różnica między kosztami amortyzacji bilansowej a kosztami amortyzacji podatkowej np. 1400 zł, to suma wyniku podatkowego wyniesie 9600 zł.

Jak wiadomo, dochód podatkowy jest podstawą opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych. Należy jednak zaznaczyć, że dochód ustala się zgodnie z ustawą po odliczeniu „darowizn przekazanych na cele określone w art. 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, organizacjom, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 tej ustawy, prowadzącym działalność pożytku publicznego w sferze zadań publicznych określonych w tej ustawie - łącznie do wysokości nieprzekraczającej 10 % dochodu, o którym mowa w art. 7 ust. 3 albo w art. 7a ust. 1”¹¹⁹. Odliczenie nie może więc stanowić więcej niż 10 % dochodu.

¹¹⁹ ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t. Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.), art. 18 ust. 1 pkt 1

ROZDZIAŁ 4: Analiza wyniku finansowego oraz dochodu podatkowego w spółce

Simple S.A

4.1. Charakterystyka badanego przedsiębiorstwa oraz przedmiot działalności

Simple S.A to spółka akcyjna, która po otwarciu się rynku usług informatycznych w Polsce w roku 1989 postanowiła stać się jednym z pionierów tychże usług. Głównym obszarem działalności firmy jest dostarczanie oprogramowania dla małych oraz średnich przedsiębiorstw, dla których spółka posiada szeroką ofertę oprogramowania. Oferta jest również dostępna dla dużych firm, gdyż Simple S.A jest przedstawicielem amerykańskiego producenta Ross systems Inc. i jednocześnie dystrybutorem jego systemu informatycznego Renesans CS klasy MRP II/ERP. Renesans CS klasy MRP II/ERP to kompleksowy system, który służy wspomaganiu zarządzania przedsiębiorstwem. Jest on przeznaczony dla dużych przedsiębiorstw, które działają w ramach architektury klient – serwer. Działalność przedsiębiorstwa to również serwis gwarancyjny i pogwarancyjny, oraz usługi wdrożeniowe, instalacyjne, consultingowe. Firma posiada certyfikat wystawiony przez niemiecką placówkę certyfikującą, RWTUV Anlagetechnik, która zaświadcza, że firma wprowadziła i stosuje system zarządzania jakością w zakresie projektowania, wdrażania systemów informatycznych. Certyfikat ten potwierdza spełnienie wymagań ISO 9001 : 2000/EN ISO 9001: 2000.

Oferta firmy to aplikacje, które są przygotowane do pracy w środowiskach DOS/Novell NetWare, WINDOWS NT i DECNET. System simple business to system przeznaczony dla małych i średnich przedsiębiorstw. Jest to program dla firm, które prowadzą działalność usługową, handlową oraz produkcyjną. Jest to system prosty w obsłudze i co najważniejsze, obsługa ta jest prosta oraz przyjazna. Program umożliwia śledzenie wszystkich zdarzeń gospodarczych zarejestrowanych w ciągu codziennej działalności firmy.

Simple – System to system przeznaczony do obsługi wszelkich form działalności średnich i dużych przedsiębiorstw. Składa się z modułów, które tworzą grupy funkcjonalne zarządzanie kadrami, finanse, obrót towarowy oraz produkcję. Dzięki odpowiedniemu przygotowaniu moduły te zapewniają automatyczną wymianę danych, szybkie i przejrzyste konstruowanie raportów i zestawień, dając w każdym momencie pracy systemu aktualną informację.

Simple system V to zintegrowane rozwiązanie, które pomaga w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Simple System V oferuje znacznie więcej niż tylko standardową funkcjonalność określoną obowiązującymi przepisami. Ma on dodatkowo szereg rozwiązań umożliwiających planowanie, nadzór i sterowanie polityką handlową i finansową, symulację wyników, a także wielopoziomową analizę sytuacji ekonomicznej firmy.

Simple CRM to system, który z kolei jest oparty na tak zwanym Customer Relationship Management. CRM to standaryzacja wszystkich procesów związanych z działalnością operacyjną przedsiębiorstwa. Simple CRM jest systemem, który stanowi wsparcie informatyczne dla procesów, które odbywają się w obszarze firma-klient.

Ostatnią z ofert tej spółki jest system noszący nazwę Analizatora Biznesowego. Analizator Biznesowy jest rozwiązaniem mogącym służyć do przeprowadzania strategicznych analiz, które są potrzebne do zarządzania przedsiębiorstwem. Dostarcza informacje pozwalające na optymalne rozlokowanie zasobów firmie i uzyskanie realnych oszczędności oraz jest nieoceniony w monitorowaniu na bieżąco stanu przedsiębiorstwa oraz w ocenie szybkiego dostrzegania zagrożeń, oraz co jest z tym związane – natychmiastowe wdrażanie działań korygujących.

Do oferty spółki również należy sprzęt komputerowy oraz w ofercie znajduje się również projekt oraz sporządzenie okablowania. Spółka prowadzi również ofertę konsultacji oraz projektowania systemów „pod klucz”. W zakresie tej oferty firma oferuje komputery stacjonarne, notebooki, elementy sieciowe, procesory, płyty główne, dyski twarde itp. W ramach działalności związanej ze sprzedażą oprogramowania klient otrzymuje również nowe wersje programów, eliminacje usterek programów komputerowych, dostęp do informacji o planowanych nowych wersjach systemu informatycznego jak i pomoc telefoniczną poprzez help desk. Oferta serwisu może być rozszerzona o pakiet wsparcia w wykonywaniu instalacji i reinstalacji oraz pomoc w analizie dokumentowaniu usterek związanych z produktem wraz z analizą oraz dokumentowaniu usterek – korygowanie i usuwanie usterek jest w ofercie pakietu serwisowego rozszerzonego. Dodatkowym atutem jest kwartalna konserwacja produktu, która służy określeniu stopnia integracji bazy danych oraz w razie problemów jego korekta. Podsumowując, Simple S.A poprzez tworzenie oprogramowania tworzy narzędzia, które klienci mogą wykorzystać w działalności swoich firm, z których aż 4000 zdecydowało się zostać klientem spółki.

4.2. Analiza bilansu spółki na dzień 31.12.2005

Bilans spółki przedstawia się następująco – aktywa oraz pasywa:

	AKTYWA	31.12.2005
A.	AKTYWA TRWAŁE	6 510 314,15
	Wartości niematerialne i	
I.	prawne	3 973 765,30
	Koszty zakończonych prac rozwojowych	3 967 139,21
	Inne wartości niematerialne i prawne	6 626,09
II.	Rzeczowe aktywa trwałe	2 452 748,85
	Środki trwałe	2 452 748,85
	a) grunty (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu)	400 000,00
	b) budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	1 715 866,41
	c) urządzenia techniczne i maszyny	171 856,74
	d) środki transportu	164 618,70
	e) inne środki trwałe	407,00
III.	Należności długoterminowe	0,00
IV.	Inwestycje długoterminowe	83 800,00
	Długoterminowe aktywa finansowe	83 800,00
	a) w jednostkach powiązanych	83 000,00
	b) w pozostałych jednostkach	800,00
V.	Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	0,00
	Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	
B.	AKTYWA OBROTOWE	3 428 178,02
I.	Zapasy	52 638,40
	Towary	52 638,40
II.	Należności krótkoterminowe	2 464 354,41
	Należności od pozostałych jednostek	2 464 354,41
	a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:	2 377 776,53
	do 12 miesięcy	2 377 776,53
	b) z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i	24 889,52

	zdrowotnych oraz innych świadczeń	
	c) inne	61 688,36
III.	Inwestycje krótkoterminowe	50 784,18
	Krótkoterminowe aktywa finansowe	50 784,18
	środki pieniężne w kasie i na rachunkach	50 784,18
IV.	Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	860 401,03
	AKTYWA RAZEM	9 938 492,17
	PASYWA	31.12.2005
	KAPITAŁ (FUNDUSZ)	
A.	WŁASNY	5 795 100,16
I.	Kapitał (fundusz) podstawowy	2 003 904,00
IV.	Kapitał (fundusz) zapasowy	3 682 285,13
V.	Kapitał z aktualizacji wyceny	
VI.	I. Zysk (strata) z lat ubiegłych	-72 557,74
VI.	II. Zysk (strata) netto	181 468,77
IX.	Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego(-)	
	ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA	
B.	ZOBOWIĄZANIA	4 143 392,01
I.	Rezerwy na zobowiązania	206 725,40
1.	Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	87 316,31
2.	Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	0,00
	długoterminowa	
	krótkoterminowa	
3.	Pozostałe rezerwy	119 409,09
	długoterminowe	
	krótkoterminowe	119 409,09
II.	Zobowiązania długoterminowe	59 090,89
1.	Wobec jednostek powiązanych	
2.	Wobec pozostałych jednostek	59 090,89
	c) inne zobowiązania finansowe	59 090,89
III.	Zobowiązania krótkoterminowe	3 877 575,72
2.	Wobec pozostałych jednostek	3 866 195,68
	a) kredyty i pożyczki	1 899 931,00
	c) inne zobowiązania finansowe	113 232,85

	d) z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności:	823 495,97
	do 12 miesięcy	823 495,97
	g) z tytułu podatków, ceł, ubezpieczeń i innych świadczeń	1 028 451,86
	i) inne	1 084,00
	3. Fundusze specjalne	11 380,04
IV	.Rozliczenia międzyokresowe	0,00
	PASYWA RAZEM	9 938 492,17

Środki trwałe wycenione są w cenie nabycia. W bilansie rzeczowe aktywa trwałe wykazane są w wartości netto to znaczy po zmniejszeniu ich wartości o skumulowaną amortyzację, która została policzona metodą liniową. Wartości niematerialne i prawne wycenione zostały w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia oraz zostały zmniejszone o odpisy amortyzacyjne oraz z tytułu trwałej utraty wartości. Jeśli chodzi o długoterminowe aktywa finansowe, to wycena została oparta o cenę nabycia oraz zmniejszona o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości – w ten sposób wycena nastąpiła zapasów. Wycena należności następuje na dzień bilansowy w kwocie wymagającej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożnej wyceny. Jeśli chodzi o inne aktywa i pasywa to:

- aktywa pieniężne oznaczają aktywa w formie krajowych środków płatniczych walut obcych i dewiz i są wykazywane w wartości nominalnej.
- krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe – są to koszty poniesione, które dotyczą przyszłych okresów sprawozdawczych, koszty prac rozwojowych niezakończonych oraz koszty organizacji poniesionych przy założeniu oraz późniejszym rozszerzeniu działalności spółki akcyjnej.
- kapitał własny – ukazuje się go na dzień bilansowy według wartości nominalnej z podziałem na jego składniki utworzone zgodnie z obowiązującym prawem oraz statutem.
- kapitał zapasowy - utworzony został z odpisów z zysków, dopłat wspólników, ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej.
- rezerwy - są tworzone na pewne lub o dużym stopniu prawdopodobieństwa przyszłe zobowiązania. Rezerwy zalicza się odpowiednio do pozostałych kosztów operacyjnych, finansowych lub strat nadzwyczajnych, zależnie od okoliczności, z którymi przyszłe zobowiązania się wiążą. Spółka tworzy rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego, w związku z występowaniem dodatnich różnic przejściowych, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przyszłości.

- zobowiązania – wyceniane są w kwocie wymagającej zapłaty, po wyłączeniu zobowiązań finansowych, które są regulowane drogą wydania aktywów innych niż środki pieniężne, które wycenia się według wartości godziwej. Zobowiązania wyrażone w walutach obcych wycenia się po kursie sprzedaży stosowanym w dniu wyceny przez bank, z którego usług korzysta jednostka, nie niższym jednak od kursu średniego ustalonego dla danej waluty przez Bank Centralny na ten dzień.

Środki trwałe na dzień 31.12.2005 wykazują wartość netto 2.453 tys. zł. Jeśli chodzi o tę pozycję, to spółka wymieniła samochody biorąc nowe w leasing i sprzedając stare seicento w przedstawianym roku. Inwestycje długoterminowe wynoszą 83 tys. zł. Do tych inwestycji zalicza się akcje i udziały spółek zależnych. Do aktywów obrotowych zalicza się należności z tytułu dostaw towarów oraz należności trudne do ściągnięcia, na które został utworzony odpis aktualizacyjny w wysokości 298 tys. zł. W aktywach h w pozycji wartości niematerialne i prawne Spółka wykazała nakłady na koszty prac rozwojowych w kwocie netto 3.967 tys. zł dotyczące nakładów poniesionych w latach 99-04.

Kapitały własne to: kapitał podstawowy 2004 tys. zł, kapitał zapasowy 3682 tys. zł, strata z lat ubiegłych 72 tys. zł, zaś zysk roku badanego to 181 tys. zł

4.3. Analiza wskaźników ekonomicznych jednostki

Dobra analiza przedsiębiorstwa zawiera również dokładną analizę wskaźników ekonomicznych jednostki, dzięki którym można opisać działalność przedsiębiorstwa. Wskaźniki ekonomiczne prezentują się następująco:

	WSKAŹNIK	j.m.	31.12.2005	SPOSÓB WYLICZENIA WSKAŹNIKA
1	2			
	EFEKTYWNOŚĆ DZIAŁALNOŚCI			
1	Rentowność sprzedaży netto	%	1,51%	wynik finansowy netto/przychody ze sprzedaży
2	Rentowność sprzedaży brutto	%	1,03%	wynik ze sprzedaży / przychody ze sprzedaży produktów i towarów
3	Rentowność majątku (ROA)	%	1,83%	wynik finansowy netto/suma aktywów
4	Stopa zysku	%	2,04%	wynik na sprzedaży/ (aktywa minus zobow.krótkoterminowe)
5	Okres zwrotu inwestycji	lata	49,09	aktywa - zobow.krótkotermin./wynik na sprzedaży
6	Szybkość obrotu aktywów czynnych	dni	184	(aktywa.trwałe+obrotowe-zobow.krótkotermin.)*365 /przychody ze

				sprzedaży produktów i towarów /
7	Szybkość obrotu należności	dni	73	przeciętne należności z tytułu dostaw i usług x 365 / przychody ze sprzedaży produktów i towarów
8	Szybkość obrotu zapasów	dni	20	przeciętny stan zapasów x 365 / koszty sprzedanych towarów i produktów
9	Szybkość obrotu zobowiązań	dni	104	przeciętne zobowiązania krótkoterminowe x 365 / koszty operacyjne
	FINANSOWANIE			
10	Stopa zadłużenia	%	39,61%	(zobowiązania długotermin.+ zobow.krótkoterminowe) / pasywa
11	Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego	%	67,93%	(zobowiązania długotermin.+ zobow.krótkoterminowe) / kapitały własne
12	Pokrycie majątku trwałego kapitałem własnym	%	89,01%	kapitały własne/aktywa trwałe
13	Szybkość spłaty zobowiązań		0,65	(należności + inwestycje krótkoterminowe) / zobowiązania krótkoterminowe
14	Trwałość struktury finansowania	%	60,98%	(kapitały wł.+ rezerwy + zobow.długoterm.) / pasywa
15	Wskaźnik unieruchomienia środków	%	65,51%	aktywa trwałe / aktywa
16	Samofinansowanie majątku obrotowego	%	113,11%	zobowiązania krótkoterminowe /majątek obrotowy
17	Wskaźnik zdolności płatniczej	%	1,31%	środki pieniężne(inwestycje krótkoterminowe) / zobowiązania krótkoterminowe
18	Płynność I		0,88	majątek obrotowy/ zobowiązania krótkoterminowe
19	Płynność II		0,87	(aktywa obrotowe - zapasy)/ zobowiązania krótkoterminowe
20	Aktywa bieżące netto	Tys zł	2 632,7	aktywa - majątek trwały - zobowiązania krótkoterminowe
	CRENTOWNOŚĆ KAPITAŁÓW			
21	Ogólna rentowność kapitału	%	5,72%	(wynik działalności gospodarczej + koszty finansowe) / (kapitały własne + rezerwy + zobow.długoterminowe)
22	Rentowność kapitałów własnych (ROE)	%	3,13%	wynik finansowy netto/kapitały własne

Rentowność sprzedaży netto wynosi 1,51 % oraz w stosunku do okresu poprzedniego nastąpiło pogorszenie tego wskaźnika o -0,05 % - na dzień 31.12. 2004 wynosił 1.56 %. Pogorszenie tego wskaźnika może oznaczać, że firma musi zrealizować większą sprzedaż dla osiągnięcia ustalonego zysku. Rentowność sprzedaży brutto mówi ile procent sprzedaży stanowi marża zysku na sprzedaży. Oba te wskaźniki to znaczy rentowność sprzedaży netto oraz rentowność sprzedaży brutto jeśli są ujemne to można mówić o deficytowości, jednak w przypadku obu spółek przyjmują wartości dodatnie. ROA mówi ile zysku netto przynosi każda inwestowana jednostka pieniężna – w tym przypadku wskaźnik ten wynosi 1,83 %. ROE mówi o zyskowności zainwestowanych w firmie kapitałów własnych. Wynosi on 3,13 % a więc jest powyżej inflacji, która w 2005 wyniosła 2,1 %. Stopa zadłużenia wynosi 39,61

% i jest to suma zobowiązań krótkoterminowych oraz długoterminowych odniesiona do pasywów. Pokrycie majątku trwałego kapitałem własnym wynosi 89,01% co jest dość dobrym wynikiem, gdyż wskaźnik ten wynosząc 0,89 % jest bliski jedności. Szybkość spłaty zobowiązań im jest wyższa tym lepsza, w przypadku spółki wynosi 0,65 co jest średnim wynikiem. Wskaźnik płynności I to 0,88 zaś płynności II to 0,87, co w przypadku płynności I nie jest optymalnym wynikiem, gdyż wskaźnik ten nie powinien być niższy niż 1. Wskaźniki płynności utrzymują się na niskim poziomie i informują, że spółka nie posiada wystarczających środków pieniężnych do regulowania bieżących zobowiązań. Zobowiązania Spółki są tylko w 1,3 % pokryte zgromadzonymi środkami pieniężnym, gdyż tyle wynosi wskaźnik zdolności płatniczej.

4.4. Wynik finansowy w rachunku zysków i strat

Wynik finansowy został ustalony w rachunku zysków i strat w wariantcie porównawczym:

RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT	31.12.2005
	zł
<i>Przychody ze sprzedaży i zrównane z nimi</i>	12 029 710,98
Przychody ze sprzedaży produktów	10 752 373,77
Przychody ze sprzedaży towarów i materiałów	1 277 337,21
<i>Koszty działalności operacyjnej</i>	11 906 256,09
Wartość sprzedanych towarów i materiałów	1 036 731,52
Zużycie materiałów i energii	342 983,78
Usługi obce	3 715 610,25
Podatki i opłaty	121 226,88
Wynagrodzenia	3 848 144,41
Świadczenia na rzecz pracowników	659 590,57
Amortyzacja	1 953 944,54
Pozostałe	228 024,14
Zysk/strata na sprzedaży	123 454,89
Pozostałe przychody operacyjne	454 100,40
Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych	35 846,17
Dotacje	0,00
Inne przychody operacyjne	418 254,23
Pozostałe koszty operacyjne	240 112,13
Strata ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych	0,00
Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych	0,00
Pozostałe koszty operacyjne	240 112,13
Zysk/strata na działalności operacyjnej	337 443,16
Przychody finansowe	9 398,86
Dywidenda z tytułu udziałów	0,00
Odsetki	9 272,87

Zysk ze zbycia inwestycji	0,00
Aktualizacja wartości inwestycji	0,00
Inne	125,99
Koszty finansowe	291 788,09
Odsetki	291 299,07
Strata ze zbycia inwestycji	0,00
Aktualizacja wartości inwestycji	0,00
Pozostałe	489,02
Zysk/strata brutto na działalności gospodarczej	55 053,93
Zyski nadzwyczajne	0,00
Straty nadzwyczajne	0,00
Zysk/strata brutto	55 053,93
Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego	-126 414,84
Podatek dochodowy	0,00
Pozostałe obowiązkowe obciążenia	-126 414,84
Zysk/strata netto	181 468,77

- Rachunek zysków i strat za rok obrotowy od 01.01.2005 r. do 31.12.2005 r. wykazał zysk w wysokości (w tys. zł): 181 468,77

Przychody z działalności operacyjnej obejmują:

a)przychody ze sprzedaży produktów	10.752.373,77 zł
b)przychody ze sprzedaż towarów i materiałów	1.277.337,21 zł

Przychody finansowe objęły głównie odsetki uzyskane i zarachowane od należności. Koszty finansowe stanowią w głównej mierze koszty zarachowanych i zapłaconych odsetki od kredytu, zobowiązań oraz rat leasingowych w łącznej kwocie 291.299,07 zł. Pozostałe koszty to głównie koszty połączeń telefonicznych. Spółka wykazała dochód w badanym roku obrotowym, jednak dochód był równy 0, ze względu na odliczenie straty za rok 2000 i 2003. Pozycja podatku dochodowego kształtuje się następująco:

Podstawa opodatkowania podatkiem dochodowym wynosi 613 tys zł, zaś podatek odroczony wyniósł 126 tys zł.

PODATEK DOCHODOWY BIEŻĄCY	01.01.2005-31.12.2005
1. Zysk (strata) brutto	55
2. Różnice pomiędzy zyskiem (stratą) brutto a podstawą opodatkowania podatkiem dochodowym (wg tytułów)	558
- trwale różnice pomiędzy zyskiem (stratą) brutto a dochodem do opodatkowania podatkiem dochodowym	442
- przejściowe różnice pomiędzy zyskiem (stratą) brutto a dochodem do opodatkowania podatkiem dochodowym	116
- inne różnice	
3. Podstawa opodatkowania podatkiem dochodowym	613
4. Podatek dochodowy według stawki 19%	
5. Zwiększenia, zaniechania, zwolnienia, odliczenia i obniżki podatku	
6. Podatek dochodowy bieżący ujęty (wykazany) w deklaracji podatkowej okresu, w tym:	
- wykazany w rachunku zysków i strat	0
- dotyczący pozycji, które zmniejszyły lub zwiększyły kapitał własny	
- dotyczący pozycji, które zmniejszyły lub zwiększyły wartość firmy lub ujemną wartość firmy	
PODATEK DOCHODOWY ODRO CZONY, WYKAZANY W RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT:	01.01.2005-31.12.2005
- zmniejszenie (zwiększenie) z tytułu powstania i odwrócenia się różnic przejściowych	
- zmniejszenie (zwiększenie) z tytułu zmiany stawek podatkowych	-126
- zmniejszenie (zwiększenie) z tytułu z poprzednio nieuwjętej straty podatkowej, ulgi podatkowej lub różnicy przejściowej poprzedniego okresu	
- zmniejszenie (zwiększenie) z tytułu odpisania aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego lub braku możliwości wykorzystania rezerwy na odroczonego podatek dochodowy	
- inne składniki podatku odroczonego (wg tytułów)	
Podatek dochodowy odroczone, razem	-126
ŁĄCZNA KWOTA PODATKU ODRO CZONEGO	01.01.2005-31.12.2005
- ujętego w kapitale własnym	88

Spółka utworzyła więc rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego, które są związane z występowaniem dodatnich różnic przejściowych, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy podatku dochodowego w przyszłych okresach czyli w związku z przejściowymi różnicami między wykazywaną w księgach rachunkowych wartością aktywów i pasywów a ich wartością podatkową oraz stratą podatkową możliwą do odliczenia w przyszłości, spółka tworzy rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Wyniosła ona 87 316,31 zł na dzień 31.12.2005.

ZAKOŃCZENIE

Celem pracy było wykazanie oraz przedstawienie kategorii wynikowych w obu ujęciach. Prócz wykazania różnic w analizowanych podejściach autor starał się wyjaśnić istotę problemu przedstawienia wyników w obu ujęciach. Niestety nie można stwierdzić, które z ujęć daje lepsze czy wierniejsze przedstawienie sytuacji oraz wyniku przedsiębiorstwa. Wiele rzeczy przemawia za tym, że prawo bilansowe daje lepszy obraz jednostki gospodarczej. I w pewnym sensie jest to prawda, gdyż jak wiadomo prawo bilansowe opiera się na zasadzie rzetelnego i jasnego obrazu (True and fair view). Do tego dochodzi zasada ostrożnej wyceny i zasada przewagi treści nad formą i już mamy ugruntowane zasady, które w istotnym stopniu ukierunkowują przedstawianie sytuacji ekonomicznej oraz zdarzeń ekonomicznych jednostki. Należy się moim zdaniem przychylić do tezy, że różnice istniały i istnieć będą zawsze, pytanie tylko jaka będzie skala tych różnic i w jakich aspektach one będą istnieć. Sądzę, że jeśli chodzi o prawo podatkowe, to ważna jest jasność zrozumiałość i jednoznaczność. Powinno to się odbywać poprzez ograniczanie nadmiernej ilości przepisów, ponieważ w ostatnim czasie z pewnością jednostki gospodarcze miały do czynienia z ogromnym bałaganem w tej sferze prawa.

Współcześnie w zmieniającym się dynamicznie otoczeniu jednostek gospodarczych stawiają rachunkowość finansową przed nowymi wyzwaniami. To wymaga nowych regulacji, bardziej elastycznych, które dają możliwość większego wyboru. Pomimo nawet tego, iż następuje coraz większa standaryzacja, która przejawia się w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości to nie można do końca stwierdzić, że rachunkowość i co za tym idzie prawo bilansowe daje idealną sprawdzalność informacji. W krajach takich jak Polska i w ogóle w wielu krajach, szczególnie wywodzących się z niekontynentalnego kręgu kultury dominuje i coraz wyraźniej zaznacza się rozdzielnosc oraz autonomia obu podejść. Należy podkreślić jeszcze raz, że mimo iż prawo bilansowe może dawać lepszy i bardziej precyzyjny obraz badanej jednostki, to jednak przedsiębiorcy często większość zdarzeń gospodarczych przedsiębiorcy rozpatrują w świetle przepisów podatkowych. Ustalanie takich zdarzeń jak koszty uzyskania przychodów jest w pewnym sensie „grą” między przedsiębiorcą a organem podatkowym. Ten pierwszy z jednej strony chciałby zapłacić jak najniższy podatek, ten drugi zaś stoi na straży polityki podatkowej państwa. Nie można przyznawać zbytnej racji ani jednej stronie ani drugiej, ponieważ przedsiębiorca nie powinien płacić niszczących jego działalność podatków. Drugą stroną medalu w tym kontekście jest to, iż często przedsiębiorcy

starają się interpretować jak najwięcej zdarzeń na swoją korzyść. Z kolei organy podatkowe nie mogą przyjmować jako założenia, że każdy z przedsiębiorców będzie starał się uczciwie ustalić podatek dochodowy i stąd wynikają często destrukcyjne sankcje finansowe ze strony organów podatkowych. Podsumowując organy państwowe ingerują w rachunkowość poprzez system podatkowy, który charakteryzuje się niespójnością, zmiennością, brakiem obiektywizmu, co z kolei ściera się z obiektywizmem, niezmiennością oraz uniwersalnością prawa bilansowego.

BIBLIOGRAFIA:

1. I. Bitner, „Odroczoney podatek dochodowy”, publikacja WSiZ w Rzeszowie 2002
2. Paul. M. Collier, “Accounting for Managers, Interpreting accounting information for decision making”, Aston Business School, Aston University 2003
3. M. Dobija, „Rachunkowość zarządcza i controlling”, PWN, Warszawa 1997
4. M. Dobija, D.Dobija, „O naturze kapitału”, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, tom 17 (73), Warszawa 2003
5. B. Gierusz, „Przychody, koszty, podatek dochodowy i rezerwa na podatek”, ODDK, Gdańsk 1996
6. M.Gmytrasiewicz “Teoretyczne podstawy modeli ewidencji księgowej”, Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Warszawa 1997
7. J. Gierusz, „Koszty i przychody w świetle nadrzędnych zasad rachunkowości”, ODDK, Gdańsk 2006
8. Haseman W.C., „An Interpretive Framework for Cost”, The Accounting Review, October 1968
9. E.A.Hendriksen, M.F. van Breda, „Teoria rachunkowości”, Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa 2002
10. Ch. T. Horngren, G. Foster, „Management Accounting. Official Terminology”
11. D.Kamerschen, R.McKenzie, C.Nardinelli, „Ekonomia”, Fundacja Gospodarcza NSZZ Solidarność, Gdańsk 1991
12. A.Kaiser, “Rachunkowość w Polsce w wiekach XV i XVI”, praca magisterska pod kierownictwem dr hab. J.Gierusza, Sopot 1997
13. E.Kalwasińska, D.Maciejowska, „Rachunkowość finansowa”, Wydawnictwa Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2003
14. A.Karmańska, E.Walińska, „Koszty w prawie bilansowym i podatkowym”, wydawnictwo AD Drągowski, Warszawa 2004
15. S. Kudert, J.Nabiałek, „Opodatkowanie i rachunkowość w Polsce, Elementy porównawcze z prawem niemieckim i standardami międzynarodowymi”, PWN, Warszawa 2000
16. J. Kulicki, „Komentarz do ustawy o podatku dochodowym”, ODDiK, Gdańsk 2001
17. J.Lachowicz, “Podstawy teorii buchalterji”, Wilno 1932
18. H.Litwińczuk, „Dyrektywy podatkowe Wspólnot europejskiej, Podatki, dochodowe”, Warszawa 1995
19. H. Litwińczuk, „Prawo bilansowe”, KiK, Warszawa 1995

20. K.Mellerowicz, "Kosten-und Kostenrechnung. Theorie der Kosten", Walter de Gruyber und Co, Berlin 1957
21. W.Malc, "Koszty jednostek samodzielnie bilansujących, w: rachunek kosztów", pod red. A.Jarugowej, W. Malca, K.Sawickiego, PWE, Warszawa 1979
22. M. Marcinkowska, „Istota wyniku całościowego i jego ujmowanie w sprawozdawczości finansowej”, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, Tom 17 (73), Warszawa 2003
23. I. Olchowicz, „Rachunkowość podatkowa”, Difin, Warszawa 2001
24. I. Ożóg, „Podatek dochodowy od osób prawnych”, Difin, Warszawa 1993
25. B.Pendorf, "Geschichte der Buchhaltung in Deutschland", Lipsk 1913
26. Saliero E.A., "Principles of Depreciation", The Ronald Press, New York 1915
27. D.Solomons, "The Historical Development of Cost Accounting, Handbook of Cost Accounting", McGraw-Hill Book Company, New York, 1978
28. M.Schweitzer, "Ambiwalencja teorii rachunkowości: wartość dla akcjonariusza czy wartość dla interesariusza", Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, Tom 6 (62), Warszawa 2001
29. A.Szycha, „Teoria rachunkowości Richarda Mattessicha w świetle podstawowych kierunków rozwoju nauki rachunkowości – studium metodologiczne”, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1996
30. J.Turyna, „Standardy rachunkowości, MSR – US GAAP – polskie ustawodawstwo”, Difin, Warszawa 2003
31. E.Walińska, Amortyzacja – szczególny koszt działalności jednostki, „Monitor Rachunkowości i Finansów” 1999
32. E.Wojciechowski "Zarys rozwoju rachunkowości w dawnej Polsce", PWN, Warszawa 1964
33. P.Wójtowicz, „O metodzie konstrukcji ogólnej teorii rachunkowości”, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, Tom 8 (64), Warszawa 2002
34. W.Wyrzykowski, „Wynik bilansowy a dochód podatkowy w okresie transformacji ustrojowej”, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2003
35. IASB, Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Warszawa 2001

SPIS AKTÓW PRAWNYCH:

1. Ustawa z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości, (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz.694 z późn. zm),
2. Ustawa z dnia 15 lutego 1992r. o podatku dochodowym od osób prawnych, (j.t Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.)
3. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r., Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 926, z późniejszymi zm.)
4. Bekanntmachung vom 15. Oktober 2002 (BGBl. I S. 4144), zuletzt geandert durch den Artikel 4 des Gesetzes vom 15. Dezember 2004 (BGBl. I S. 3416)
5. MSR nr 1
6. MSR nr 4
7. MSR nr 18
8. Założenia Koncepcyjne MSR
9. IV Dyrektywa UE
10. Wyrok NSA z dnia 9 maja 1995r., sygn. S. A./LU 1456/94
11. Wyrok NSA z dnia 17 czerwca 1991 r., sygn. III S. A 245/91
12. Wyrok NSA z dnia 8 czerwca 1994 roku, sygn. III S. A. 1571/93
13. Wyrok NSA z dnia 10 maja 2000 roku, sygn. I S. A. /Lu 209/99
14. Wyrok NSA z dnia 21 maja 1998 roku, sygnatura I S.A./Lu 256/98
15. Wyrok NSA z dnia 20 kwietnia 1999 roku, sygnatura I S.A./Po 1594/98
16. Pismo Ministerstwa Finansów z dnia 29 października 1993 roku., znak PO N-722-625/93